

ÇERKEZKÖY
TİCARET VE SANAYİ ODASI

Çerkezköy Ticaret ve Sanayi Odası

Un ve Unlu Mamuller Sektör Raporu

Haziran 2017

Proje Geliştirme Yöneticisi
Ayşenur TAŞ

Mali ve İdari İşler Yöneticisi
Arzu SALAN

İçindekiler

Tablo Listesi	3
Grafik Listesi	4
1. HUBUBAT ÜRÜNLERİ	5
1.1. Buğday	5
1.1.1. Bitkisel Özellikleri	5
1.2. Arpa	5
1.2.1. Bitkisel Özellikleri	5
1.3. Çavdar.....	6
1.3.1. Bitkisel Özellikleri	6
1.4. Yulaf.....	6
1.4.1. Bitkisel Özellikleri	6
1.5. Mısır.....	7
1.5.1. Bitkisel Özellikleri	7
1.6. Çeltik / Pirinç	8
1.6.1. Bitkisel Özellikleri	8
2. Dünyada Buğday.....	10
2.1. Dünyada Buğday Üretimi.....	10
2.2. Dünyada Buğday Tüketimi.....	16
2.3. Dünyada Buğday İthalatı	17
2.4. Dünyada Buğday İhracatı.....	19
2.5. Dünyada Durum Buğdayı.....	21
2.5.1. Dünyada Durum Buğdayı Üretimi.....	21
2.5.2. Dünyada Durum Buğdayı İthalatı	22
2.5.3. Dünyada Durum Buğdayı İhracatı.....	22
3. Dünyada Un	23
3.1. Dünyada Un İthalatı.....	23
3.2. Dünyada Un İhracatı.....	24
4. Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller	25
4.1. Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller İthalatı.....	26
4.2. Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı	27
5. Türkiye’de Buğday	28
5.1. Türkiye’de Buğday Üretimi	28
5.2. Türkiye Buğday İthalat ve İhracatı	30
6. Türkiye’de Un	32

6.1.	Türkiye’de Un Üretimi	33
6.2.	Türkiye Un İthalatı	34
6.3.	Türkiye Un İhracatı	35
7.	Türkiye’de Ekmek ve Unlu Mamuller	35
7.1.	Türkiye’de Ekmek ve Unlu Mamuller Üretimi	36
7.2.	Türkiye’de Ekmek ve Unlu Mamuller Satışı	37
7.3.	Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İthalatı	38
7.4.	Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı	38
7.5.	Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller Sektöründeki Mevzuat Gelişimi	39
8.	Tekirdağ’da Buğday	41
8.1.	Tekirdağ’da Buğday Üretimi	41
9.	Tekirdağ’da Un	42
9.1.	Tekirdağ’da Un Üretimi	42
10.	Çerkezköy-Kapaklı ve Saray’da Un ve Unlu Mamuller Sektörü	42
11.	Sonuç	43
12.	Kaynaklar	44

Tablo Listesi

Tablo 1: Dünyada Buğday Ekiliş ve Hasat Dönemleri.....	10
Tablo 2: Dünya Buğday Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton).....	12
Tablo 3: Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Verimi (Ton/Ha).....	14
Tablo 4: Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Ekim Alanı (Milyon Ha).....	15
Tablo 5: Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton).....	15
Tablo 6: Dünyada Buğday İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton).....	18
Tablo 7: Dünya Buğday İthalatı Projeksiyonu (Milyon Ton).....	19
Tablo 8: Dünya Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton).....	19
Tablo 9: Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton).....	20
Tablo 10: Dünya Durum Buğdayı Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton).....	21
Tablo 11: Dünya Durum Buğdayı İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Bin Ton).....	22
Tablo 12: Dünya Durum Buğdayı İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Bin Ton).....	22
Tablo 13: Dünyada Un İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler(Ton).....	23
Tablo 14: Dünyada Un İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler(Bin \$).....	24
Tablo 15: Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler(Ton).....	26
Tablo 16: Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler(Bin \$).....	27
Tablo 17: Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi, 1930-2000.....	28
Tablo 18: Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi, Son 10 Yıl.....	28
Tablo 19: Türkiye Sertifikalı Buğday Tohumluğu Üretim Durumu (Ton), 2006-2015.....	29
Tablo 20: Yılı Bölgeler Bazında Türkiye Buğday Üretimi (Bin Ton), 2016.....	29
Tablo 21: Türkiye'deki Un, Yem, Makarna, İrmik, Bulgur, Bisküvi, Çeltik ve Nişasta Fabrikaları, '16	29
Tablo 22: Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları.....	30
Tablo 23: Türkiye Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları.....	31
Tablo 24: Türkiye Buğday Mamulleri İhracatı.....	31
Tablo 25: Türkiye Buğday İhracat Miktarı ve Mamul Madde İhracatları Buğday Karşılığı (Ton).....	32
Tablo 26: Bölgelerimize Göre Un Fabrikaları Dağılımı.....	33
Tablo 27: Türkiye Un İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Ton).....	34
Tablo 28: Türkiye Un İhracatı ve Başlıca İhracat Yapılan Ülkeler (Bin \$).....	35
Tablo 29: Un ve Unlu Mamul İşletmelerinin Fiyatlandırma Politikaları(%).....	36
Tablo 30: Un ve Unlu Mamul İşletmelerinin Tutundurma Faaliyetlerini Toplamda Kullanma Payları(%)	37
Tablo 31: Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Ton).....	38
Tablo 32: Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı ve Başlıca İhracat Ülkeleri (Bin \$).....	39
Tablo 33: Marmara Bölgesi Buğday Ekiliş ve Hasat Başlama Tarihleri.....	41
Tablo 34: Tekirdağ Buğday Üretim Miktarı.....	41
Tablo 35: Tekirdağ Un ve Un Mamulleri Sektörünün Genel Durumu.....	42
Tablo 36: Tekirdağ Un Üretim Miktarı.....	42
Tablo 37: Çerkezköy Kapaklı ve Saray Un ve Unlu mamuller Sektörü Nace Kodu Bazında Firma Sayısı	42

Grafik Listesi

Grafik 1: Dünya Buğday Denge Grafiği (Milyon Ton).....	11
Grafik 2: Dünya Buğday Üretimi, Verimi ve Ekim Alanı.....	12
Grafik 3: 2016/17 Dünya Buğday Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%).....	13
Grafik 4: Beş Majör ve Karadeniz Bölgesi İhracatçıları Buğday Üretimi (Milyon Ton).....	13
Grafik 5: 2016/17 Dünya Buğday Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%).....	16
Grafik 6: Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton).....	17
Grafik 7: Kullanım Alanlarına Göre Dünya Buğday Tüketimi (Milyon Ton).....	17
Grafik 8: Dünya Buğday İthalatında Başlıca Ülkelerin Payları (Milyon Ton), 2016/17.....	18
Grafik 9: Dünya Buğday İhracatında Başlıca Ülkelerin Payları (%), 2016/17.....	20
Grafik 10: Türkiye Buğday (Durum Buğday Dâhil) Üretimi, İthalatı ve İhracatı.....	32

1. HUBUBAT ÜRÜNLERİ

1.1. Buğday

Dünyada ve Türkiye'de buğday tarımı insan beslenmesindeki temel besinlerin ham maddesi olması açısından, diğer tarımsal ürünlere oranla ayrı bir önem arz etmektedir. Özellikle ülkemizde buğday ve buğdaydan yapılan gıda maddeleri tüketiminin birinci sırayı alması nedeniyle bu önem daha da artmaktadır.

1.1.1. Bitkisel Özellikleri

Karbonhidrat kaynağı olan buğday, un haline getirilerek ekmek ve diğer unlu gıdaların imalatında kullanıldığı gibi bulgur, makarna, irmik, bisküvi gibi çok değişik ürünler şeklinde günlük beslenmemizde de yer almaktadır. Öğütme teknolojisi sonucu ortaya çıkan kepek ve diğer yan ürünler ile düşük vasıflı buğdaylar hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Ayrıca son yıllarda ortaya çıkan yenilenebilir enerji kavramıyla birlikte buğdayın biyoetanol üretiminde de kullanımına rastlanmaktadır.

Buğdaylar, botanik yapısına göre üç sınıfa ayrılmaktadır:

- Triticum Aestivum (ekmeklik buğday),
- Triticum Durum (makarnalık buğday),
- Triticum Compactum (topbaş veya bisküvilik buğday).

Ayrıca buğdaylar; sertlik, tane rengi ve ekiliş durumuna göre de sınıflandırılmaktadır:

- Tane sertliğine göre; sert buğday, yarı sert buğday, yumuşak buğday,
- Tane rengine göre; kırmızı buğday, beyaz buğday,
- Ekilişlerine göre; yazlık buğday, kışlık buğday.

Sanayicinin buğday tercihi, kullanım amacına göre değişmektedir. Örneğin, ekmeklik buğdaylarda protein oranı ve kalitesi ile un veriminin yüksek olması istenirken bisküvilik buğdaylarda ise düşük protein tercih edilmektedir.

Buğday tanesi, kabuk (perikarp), rüşeym (embriyo) ve endosperm olmak üzere üç kısma ayrılır. Endosperm, tanenin %85'ini oluşturur ve bu kısımdan un elde edilir. Kabuk kısmından kepek elde edilir ve çoğunlukla yem sanayinde kullanılır. Rüşeym (embriyo) ise genellikle kepeklerle birlikte kalmakta, bazen ayrılmaktadır. Rüşeym, gıda olarak tüketilmekte ve ayrıca buğday yağı elde edilmesinde kullanılmaktadır.

Buğday tanesinin bileşimi, çeşitlerine göre ve bölgesel olarak değişiklik göstermesine rağmen ortalama %12 su, %70 karbonhidrat, %12 protein, %2 yağ, %2,2 selüloz ve %1,8 kül içermektedir.

1.2. Arpa

1.2.1. Bitkisel Özellikleri

Dünya tahıl üretimi içerisinde buğday, çeltik ve mısırdan sonra 4. sırada arpa yer almaktadır. Türkiye'de ise buğdaydan sonra ikinci sıradadır. Arpa, buğdaygiller familyasından gelmektedir. Tek yıllık bir uzun gün bitkisi olan arpa, değişik gün uzunluklarına da uyum sağlayabilmektedir.

Kültüre alınmış arpalar;

- İki sıralı arpalar (*Hordeum distichum*),
- Altı sıralı arpalar (*Hordeum hexastichum*) olarak sınıflandırılmaktadır.

İlk arpa üretiminin Güneydoğu Asya ile Etiyopya'nın yüksek kesimlerinde yapıldığı sanılmaktadır. MÖ 5 bin yıllarından itibaren Mısır'da arpa ekildiğine inanılmaktadır.

Arpa, fazla soğuk ve fazla sıcak olmayan, nispi nemi yüksek olan yerlerde iyi gelişir. Sıcaklığın 0 °C'nin altına düşmediği ve 18 – 20 °C'nin üzerine çıkmadığı, nispi nemi % 70–80 olan yerler arpa için çok uygundur. Soğuk bölgelerde iki sıralı, ılıman bölgelerde ise altı sıralı arpalar yetiştirilmektedir.

Arpa, toprak isteği bakımından da seçicidir. Arpanın toprak isteği; havalanması iyi, en az %5 organik madde içeren, nötr ve tınlı topraklardır. Asitli topraklara duyarlı, tuzlu topraklara dayanıklıdır. Toprakta fazla miktarda tuz kaldırdığı için sulı tarım alanlarında ekim nöbetinde önemli bir yer tutmaktadır.

Dünya ekonomisinin olduğu kadar ülkemiz ekonomisinin de temelini oluşturan tahıllar içerisinde yer alan arpanın insan beslenmesinde doğrudan kullanımı çok azdır. Hayvansal üretim faaliyetinde ise yem rasyonlarına doğrudan katılarak tüketilebilme özelliğine sahiptir. Ayrıca malt sanayinin de önemli bir ham maddesidir. Arpa, bunların yanında etanol üretiminde de özellikle AB'de az miktarda kullanılmaktadır.

1.3.Çavdar

1.3.1. Bitkisel Özellikleri

Çavdar (*Secale*), buğdaya göre geç kültüre alınmış bir bitkidir. Çavdar tanesi, buğdaydan daha ince, uzun ve kavuzsuzdur. Bitkisel özellikler açısından arpa ve buğdaya çok benzeyen bir bitkidir. Çavdarın ana yurdunun Orta Asya ve Anadolu olduğu kabul edilmektedir. Çavdar genellikle mart ayında ekilmekte, haziran-ağustos aylarında da hasat edilmektedir. Ülkemizde çavdar, ağırlıklı olarak yem sanayinde kullanılmaktadır. Ancak son zamanlarda değişen beslenme alışkanlıkları neticesinde insan beslenmesinde de kullanımı artmaya başlamıştır.

1.4.Yulaf

1.4.1. Bitkisel Özellikleri

Yulaf (*Avena*) bitkisi de çavdar bitkisinde olduğu gibi buğday ve arpaya göre daha yeni bir kültür bitkisidir. Dünyada ve Türkiye'de kültürü yapılan yulaflar, Hexaploid grubundandır. $2n = 42$ kromozomdan olan bu gruba *Denticulatae* adı da verilmektedir. Bu grup iki alt gruba ayrılmaktadır. Bunlar:

Avena Fatua Alt Grubu: Beyaz yulaflar (*Avena Sativa*) türü bu alt gruba girer. Dünyada kültür yulaflarının 2/3'ünü oluşturmaktadır.

Avena Sterilis Alt Grubu: Kültür formu olan kırmızı yulaf (*Avena Byzantina*) türünün bu alt gruptan çıktığı kabul edilmektedir.

Yulaf da çavdar bitkisi gibi genellikle mart ayında ekilmekte ve haziran-ağustos aylarında hasat edilmektedir. Yulaf bitkisi, son yıllara kadar sadece hayvan beslenmesinde kullanılırken bugün insan beslenmesinde de aranan bir ürün olmaya başlamıştır.

1.5. Mısır

Mısır, binlerce yıldan beri tarımı yapılan bir bitkidir. Ana vatanı Amerika olan mısırın buradan dünyanın her yerine yayıldığı bilinmektedir. ABD'nin New Mexico eyaletinde yapılan arkeolojik kazılarda, kayalardan oluşmuş barınaklarda ve mağaralarda bulunan mısır taneleri ve mısır koçanı parçalarının yaklaşık 5 bin yıllık oldukları tespit edilmiştir. Öte yandan 1954 yılında, Meksika'nın başkenti Mexico City'de yapılan arkeolojik kazılarda ise toprağın 50–60 m derinliğinde, yaklaşık 7 bin yıllık olduğu belirlenen mısır çiçek tozlarına rastlanmıştır.

Mısır; tropik, subtropik ve ılıman iklim kuşaklarında yetişebildiği için dünyanın hemen her yerinde tarımı yapılabilmektedir. Günümüzde Antarktika haricinde, dünyanın her yerinde mısır bitkisi yetiştirilebilmektedir.

Türkiye'de önceleri Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgelerinde önemli ölçüde birinci ürün olarak ekimi yapılan mısır, son yıllarda özellikle Çukurova, Amik Ovası, Güneydoğu ve Ege Bölgelerinde ikinci ürün olarak yetiştirilmektedir.

1.5.1. Bitkisel Özellikleri

Mısır, ılıman ve tropik bölgelerde tarımı yapılan bir bitkidir. En uygun büyüme sıcaklığı 25–30 °C arasındadır. Çimlenme için minimum sıcaklık 10 °C'dir. Mısırın vejetasyon süresi 90–120 gün arasında değişmektedir. Birinci ürün mısır için en uygun ekim zamanı nisan-mayıs dönemi, ikinci ürün için Haziran–Temmuz ortasına kadar olan zaman dilimidir.

Mısır bitkisinde sulama için kritik olan 4 dönem vardır. Bu dönemlerde mutlak suretle su ihtiyacı karşılanmalıdır Bunlar; fide dönemi, tepe püskülü öncesi, koçan püskülü çıkarma ve son olarak da tane dolum (koçan dolum) dönemleridir. Ancak tane verimi açısından en kritik dönem, tepe püskülü çıkarma döneminden 2 hafta öncesi ile koçan püskülü çıkarma döneminden 2 hafta sonrasına denk gelen periyottur.

Yüksek bir verim için gelişim döneminde 400–750 mm su isteği bulunmaktadır. İyi bir verim ve kalitesi yüksek tane için toprağın organik madde ve bitki besin maddelerince zengin olması gerekmektedir. Mısır tarımı için en uygun toprak; su tutma kapasitesi, besin maddesi depolaması, işlenme kolaylığı, iyi drenaj ve havalanma özellikleri nedeniyle killi topraklardır.

Mısırı hastalık ve zararlılardan korumak için vejetasyon döneminde ilaçlı mücadele yapmak gerekmektedir.

Mısır tane hasadı, bitki yaprakları, koçan havuzları iyice sarardıktan ve tanelerdeki su oranı %20'ye kadar düştükten sonra yapılmaktadır.

Mısır çeşitleri, her biri kendi içinde farklı tipleri içeren, yedi gruptan (çeşitler grubu) oluşmaktadır. Bunlar aşağıda verilmiştir.

Botanik Adı	İngilizce Adı	Türkçe Adı
Zea mays indentata sturt	dent corn	At dişi mısır
Zea mays indurata sturt	flint corn	Sert mısır
Zea mays amylaceae sturt	floury corn	Unlu mısır
Zea mays sacharata sturt	sweet corn	Şeker mısır
Zea mays everta sturt	pop corn	Patlak (cin) mısır
Zea mays ceratina kulesch	waxy corn	Mumlu mısır

Zea mays tunicata sturt

pod corn

Kavuzlu mısır

Türkiye’de mısır üretiminin çoğunluğu at dişi mısır olarak gerçekleşmektedir. Karadeniz Bölgesi’nde yerel ve evsel tüketim amacıyla sert mısır üretimi yapılmaktadır. Çerezlik olarak daha çok cin ve şeker mısır çeşitleri kullanılmaktadır.

1.6. Çeltik / Pirinç

1.6.1. Bitkisel Özellikleri

Çeltik, sıcak bölgelerde yetişen ve bu bölgelerde medeniyetin sembolü olarak değerlendirilen bir kültür bitkisidir. Bu bitkinin ana vatanının Güneydoğu Asya (Muson Asya’sı), muhtemelen de Hindistan olduğu belirtilmektedir.

5000 yıldan beri tarımı yapılmaktadır. MÖ 3000 yıllarında Güney Hindistan’dan Çin’e, MÖ 1000 yıllarında da Java’ya doğru yayılış alanı genişlemiştir. Avrupa’ya da Büyük İskender tarafından MÖ 300 yıllarında getirilmiş ancak tarımına MS 700 yıllarında başlanmıştır. ABD’de de 17. yüzyılın sonlarında yetiştirilmeye başlanmıştır. Ülkemize ise Suriye, Tuna kıyıları, Meriç ve kollarının suladığı alanlardan özellikle Filibe’den tohumlarının alındığı ve 1750’de Tosya’ya (Kastamonu) getirilerek tarımına başlandığı bilinmektedir.

Bu bitki buğdaygiller familyasından olup botanik dilindeki ismi *Oryza sativa* ve *Oryza glaberrima* sleuddur. Dünya’da 25 kadar çeşidi var olmasına rağmen en fazla bu iki türün tarımı yapılmaktadır. Coğrafi anlamda ise pirinç bitkisi, dağ pirinci ve ova pirinci şeklinde tanımlanmaktadır. Dağ pirinci daha çok doğal olarak yağışlarla yetişirken ova pirinci de sulamalı tarım şeklinde yetiştirilmektedir.

Çeltik, sıcaklık isteği fazla olan bir bitkidir. Yetiştirme devresi boyunca ortalama sıcaklıkların 20–25 °C arasında olduğu yerler yetişmesi için en uygun alanlardır. Yetiştirme süresi de 90–180 gün (3 – 4 ay) arasında değişmektedir.

Çeltik, su içinde çimlenebilen ve suda erimiş oksijenden kökleri aracılığıyla yararlanabilen tek tahıl cinsidir. Ekiminden hasat dönemine kadar su içinde yetişir. Çünkü suda erimiş oksijen ile yapraklarda fotosentez sırasında açığa çıkıp köklere ulaşan oksijenden yararlanmaktadır. Sulama suyu sıcaklığı gelişimin her döneminde 12 °C’nin altına düşmemeli ve 30 °C’yi geçmemelidir. İdeal sulama suyu sıcaklığı 25–30 °C arasındadır.

Toprak isteği bakımından seçici bir bitki değildir. Suyu tutabilen hemen her cins toprakta yetişebilir. pH’ı 3-8 arası olan tüm topraklarda iyi bir gelişim gösterir.

Salkımların %80’nin saman rengini aldığı, alt kısımdaki tanelerin sert mum dönemine ulaştığı zaman çeltik hasat edilir. Bu dönemde tanelerin rutubet oranı % 22-24 arasındadır.

Çeltik bitkisi dünya nüfusunun yarısından fazlasının temel gıdası olmasından dolayı çok önemlidir. Özellikle Uzak Doğu ve Güney Asya ülkelerinde insan gıdası olarak son derece önemli olan ve bazı ülkelerde kişi başına tüketimi 200 kilograma kadar çıkan pirinç, dünyada buğdaydan sonra en fazla tüketilen üründür.

Çeltik ekimi dünyanın birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de izne bağlı olarak 23/6/1936 tarihli ve 3337 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 3039 sayılı Çeltik Ekimi Kanunu çerçevesinde yapılmaktadır.

Tohumluk Tescil ve Sertifikasyon Merkez Müdürlüğünün (TTSM) 2015 yılı verilerine göre ülkemizde; 41 adet tescilli, 4 adet üretim izinli olmak üzere toplam 45 adet çeltik çeşidi mevcuttur. Bu çeşitlerden ağırlıklı olarak 10-15 tanesi üretimde kullanılmaktadır. Önceki yıllarda ekimi yapılan çeltiklerin tamamına yakını yerli çeşitlerden oluşurken son birkaç yılda verimi daha yüksek olan ithal çeşitlerin ekim alanlarının arttığı görülmektedir. Buna göre üretimde yer alan çeltik çeşitlerinin yaklaşık %95'i Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığına bağlı araştırma enstitülerinin çeşitlerinden, %5'i ise özel firmaların tescil ettirdiği veya üretim izni aldığı çeşitlerden oluşmaktadır. Üretimde en çok kullanılan çeşit ise Osmancık'tır. Çeltik ekim alanlarının yaklaşık %70'inde bu çeşit yetiştirilmektedir.

Çeltik İşleme Teknolojisine İlişkin Temel Tanımlar Aşağıda Verilmiştir:

Çeltik: Buğdaygiller (Gramineae) familyasının Oryza sativa L. türüne giren kültür bitkilerinin kavuzu soyulmamış taneleri.

Kahverengi Pirinç (Kargo Pirinç): Kavuzları soyulmuş, ancak herhangi bir parlatma ve ön pişirme işleminden geçirilmemiş tane.

Pirinç: Oryza sativa L. türüne giren kültür bitkilerinin tanesi olan çeltiğin tekniğine uygun olarak kavuzları soyulduktan sonra, çeşitli değirmenleme işlemleri uygulanarak embriyo ve kabuk ile alörönün kısmen veya tamamen alınması suretiyle elde edilen tane ürünü.

Kırık Taneler: Tam tanelerin 3/4'ünden daha küçük olan pirinç taneleridir. Belirli oranda maltlık olarak bira üretiminde değerlendirilir.

Kavuz: Çeltiğin soyulduktan sonra elde edilen dış kabuğudur. Yakacak ve izolasyon malzemesi olarak kullanılır. Tavukçuluk ve ahır hayvancılığında altlık, metalurji sanayinde ısı izolasyonu, renk verici ve parlaticı olarak kullanılır.

Kepek: Pirincin üst tabakası olup çeltiğin pirince işlenmesi aşamalarından olan kabuk soyma kısmında elde edilir. Soyulan kavuz ve kapçıklardan oluşur. Sığır besiciliği ve pastacılık sektöründe değerlendirilir.

Ham Tane: Tam olgunlaşmamış yeşil pirinç taneleridir. Ham tanenin büyük bir kısmı hayvan yemi olarak kullanılıyor olsa da az bir miktarı da bira sanayinde kullanılmaktadır.

Fotosel İadesi: Kırıkları ayrılmış olan tam pirinç taneleri lazerli sistemle çalışan optik ayıklama cihazına aktarılır. Bu cihazlar kusurlu olan sarı, amber, kahverengi, beyaz (tebeşiri) renkteki taneler ile kırmızı çizgili pirinç tanelerini ayıklar. Bu ayrılmış olan kusurlu pirinç taneleri sektör içerisinde fotosel iadesi veya sorteks iadesi olarak tanımlanmaktadır. Fotosel iadesinden ayrılan kusurlu pirinç tanelerinin büyük bir kısmı midye dolma yapımında kullanılmaktadır. Hiç kullanılmayacak taneler ise hayvan yemi olarak değerlendirilmektedir.

Pirinç Kepeği Yağı: Pirinç kepeğinden çıkarılmış olan yüksek kaliteli bir yemeklik yağdır.

Pirinç Unu: Kabuk soyma işlemi esnasında elde edilir. Soyulan kabuğun testa ve pericarp kısımlarından oluşur. Pastacılık sektöründe, insan ve hayvan beslenmesinde kullanılır. Pirinç hamuru, cips ve başka aperatif yiyecekler ve kahvaltı amaçlı tahıl ürünleri üretilmek üzere tabaka haline getirilebilir.

Buna göre; 100 Kg çeltiğin işlenmesi ile randımına bağlı olarak ortalama;

- 55-60 kg sağlam pirinç (ana ürün),
- 7-8 kg kırık pirinç (yan ürün),

- 8-10 kg pirinç kepeği (yan ürün),
- 2-3 kg fotosel iadesi (kırmızı çizgili, hasarlı, tebeşiri olan pirinç taneleri) (yan ürün),
- 2-3 kg ham tane (yan ürün)
- 15-20 kg kavuz (yan ürün) elde edilir.

Bu raporda Türkiye gıda sektörünün un ve unlu mamul olarak alt başlığında birinci sırada yer alan buğday işlenecektir.

2. Dünyada Buğday

2.1. Dünyada Buğday Üretimi

Her türlü iklim ve toprak şartlarında yetişebilecek çok sayıda çeşide sahip olan buğday, geniş bir coğrafyada üretilmektedir. Dünya buğday alanlarının yaklaşık %90'ı Kuzey Yarım Küre'de yer almaktadır. Önemli buğday üreticisi ülkelerden Avustralya ve Arjantin Güney Yarım Küre'de, diğer ülkeler ise Kuzey Yarım Küre'de bulunmaktadır. Başlıca buğday üreticisi ülkelerin buğday ekim ve hasat dönemlerini gösteren bilgiler Tablo 1' de verilmiştir.

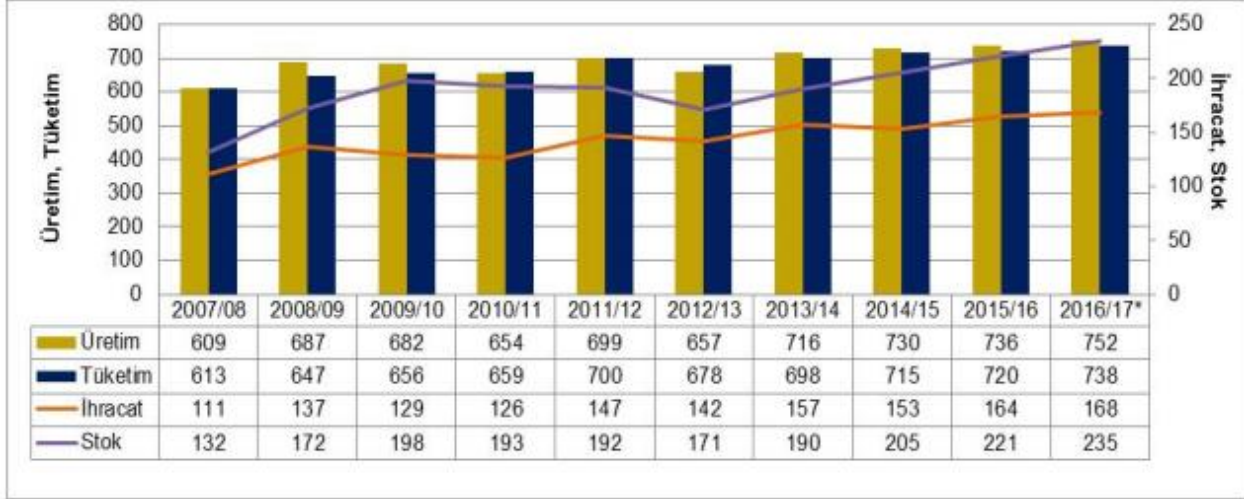
Tablo 1: Dünyada Buğday Ekiliş ve Hasat Dönemleri

Ülkeler	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Türkiye						EKİLİŞ DÖNEMİ			HASAT DÖNEMİ			
AB						EKİLİŞ DÖNEMİ			HASAT DÖNEMİ			
Rusya					BAHARLIK				BAHARLIK			
Ukrayna					BAHARLIK				BAHARLIK			
Kazakistan				BAHARLIK					BAHARLIK			
Çin			BAHARLIK					BAHARLIK				
Hindistan			KIŞLIK								KIŞLIK	
ABD				BAHARLIK					BAHARLIK			
Kanada												
Arjantin	HASAT DÖNEMİ											HASAT DÖNEMİ
Brezilya												
Avustralya	HASAT DÖNEMİ											

■ EKİLİŞ DÖNEMİ ■ HASAT DÖNEMİ

Kaynak: TMO Hububat Raporu, 2016

Grafik 1: Dünya Buğday Denge Grafiği (Milyon Ton)

Kaynak: IGC

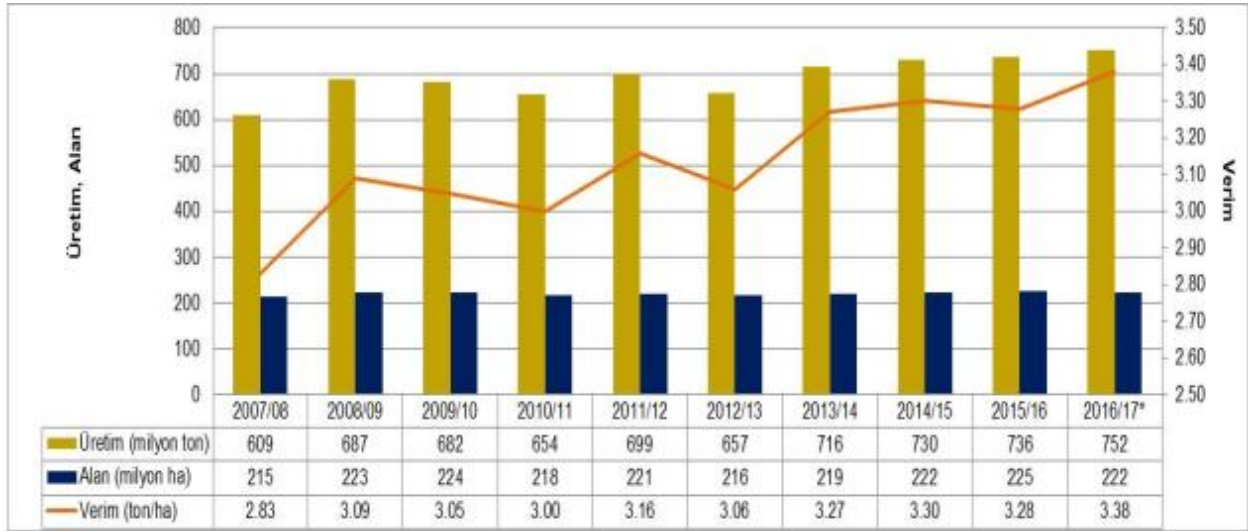
2016/17 döneminde küresel buğday üretimi, bir önceki döneme göre yaklaşık 16 milyon ton artışla yeni rekor olan 752 milyon ton düzeyine yükselmiştir. Dünya çapında AB ve bir miktar da Ukrayna dışında majör ihracatçı ülkelerde üretim düşüşü yaşanmamıştır. Cari sezonda arz bolluğu olmasıyla birlikte kalite konusunda küresel çapta sorun yaşanmıştır.

Küresel buğday tüketiminin, Avustralya, Kanada, ABD, Rusya ve Hindistan'da artmasıyla birlikte 738 milyon tona yükselmesi öngörülmektedir. Gıdalık kullanımındaki büyüme geçen yıla paralel giderken yemlik kullanımı düşük/orta kalitedeki ürün arzının artmasıyla ikinci en yüksek seviyesine ulaşmış ancak bol arzı olan alternatif yemlik hububatın güçlü rekabeti yemlik kullanımındaki artışı sınırlamıştır.

2016/17 döneminde küresel ticaretin, özellikle üretiminde üst üste düşüş yaşanan ve stokları sert düşüş gösteren Hindistan'ın buğday ithalat vergisini kaldırılması ve Brezilya'ya Arjantin ve ABD'den artan sevkiyatlar neticesinde yükselmesi öngörülmektedir. Buna karşılık en belirgin ihracat artışı rekor üretim kaydeden Avustralya'da görülmüştür.

2016/17 dönem sonu stok tahmini, üretimi düşen ve tüketimi artan AB ile Hindistan'daki keskin düşüşe rağmen Karadeniz bölgesi, Kuzey Amerika ve Çin'deki artışlarla tüm zamanların en yüksek düzeyi olan 235 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Majör ihracatçı stokları, başta Rusya ve ABD'deki artışlara bağlı olarak 7 yılın en yükseği olan 77 milyon seviyesinde tahmin edilmektedir (Grafik 1).

Grafik 2: Dünya Buğday Üretimi, Verimi ve Ekim Alanı

Kaynak: IGC

Dünya buğday ekim alanları 2016/17 döneminde 222 milyon hektarla bir önceki yılın rekor seviyesinin sadece %1 altında gerçekleşmiştir. Ekim alanlarındaki düşüğe rağmen verimin 3,38 t/ha ile rekor seviyeye ulaşması üretimin geçen yıla göre % 2 artışla rekor seviyeye ulaşmasını sağlamıştır (Grafik 2).

Tablo 2: Dünya Buğday Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

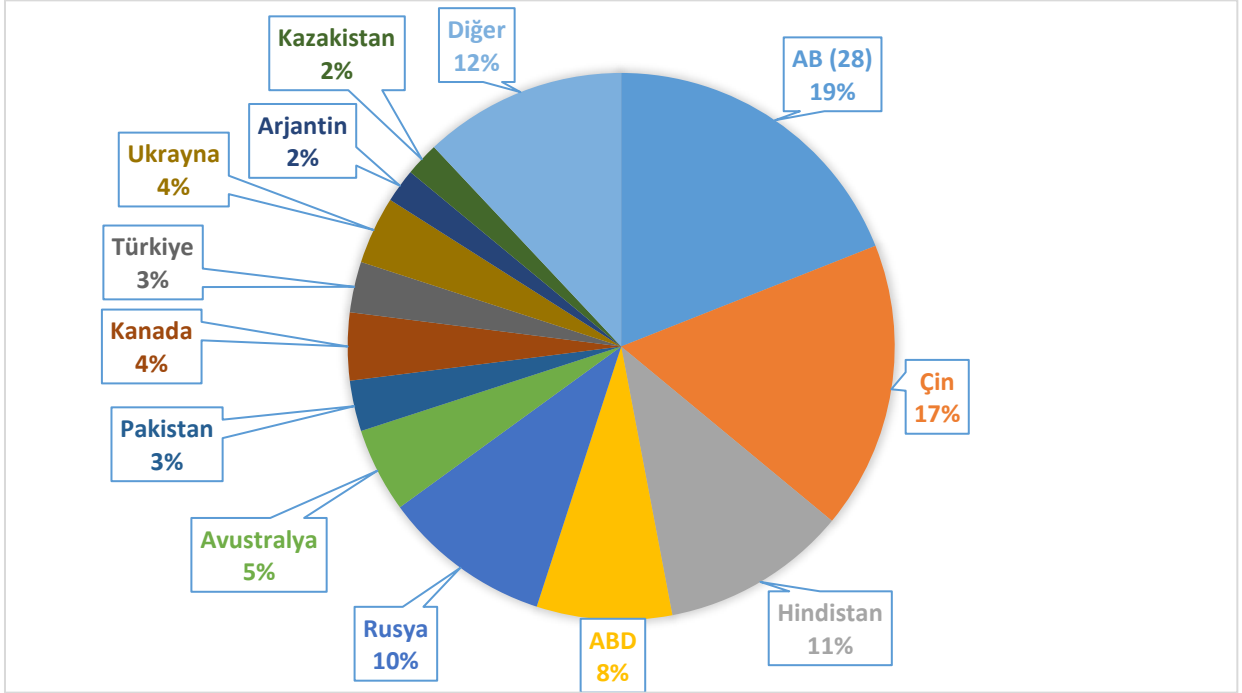
Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB(28)	118,0	150,7	138,3	136,8	137,4	131,6	143,2	156,1	159,7	144,4
Çin	109,3	112,5	115,1	115,2	117,4	120,8	121,9	126,2	130,2	128,9
Hindistan	75,8	78,6	80,7	80,8	86,9	94,9	93,5	95,9	86,5	86,0
ABD	55,8	68,4	60,1	58,9	54,2	61,3	58,1	55,1	56,1	62,9
Rusya	49,4	63,8	61,7	41,5	56,2	37,7	52,1	59,1	61,0	72,5
Avustralya	13,6	21,4	21,8	27,4	29,9	22,9	25,3	23,7	24,2	33,5
Pakistan	23,3	21,0	24,0	23,9	24,2	23,3	24,2	26,0	25,5	25,5
Kanada	20,1	28,6	26,8	23,3	25,3	27,2	37,5	29,4	27,6	31,7
Türkiye*	17,2	17,8	20,6	19,7	21,8	20,1	22,1	19,0	22,6	20,6
Ukrayna	13,9	25,9	20,9	16,8	22,3	15,8	22,3	24,7	27,3	26,8
Arjantin	16,3	8,4	9,0	15,9	14,5	8,0	9,2	13,9	11,3	15,5
Kazakistan	16,5	12,5	17,1	9,6	22,7	9,8	13,9	13,0	13,8	17,0
Diğer	80,1	77,3	86,0	84,0	86,6	84,0	92,9	88,0	90,6	86,3
Dünya	609,2	686,8	682,2	653,8	699,4	657,4	716,3	730,2	736,4	751,5

Kaynak: IGC, (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) verilerine göre Avustralya, ABD, Rusya, Kanada, Arjantin ve Kazakistan'da bir önceki yıla göre üretim artarken AB, Çin, Hindistan, Türkiye ve Ukrayna'da üretim düşüş göstermiştir. Küresel buğday üretimindeki artışın Kuzey Amerika, Karadeniz bölgesi ve Avustralya gibi majör ihracatçı bölgelerden kaynaklandığı görülmektedir (Tablo 2). Dünyada üretimdeki bolluğa rağmen kaliteli ürün tedarikinde sıkıntı yaşanmıştır.

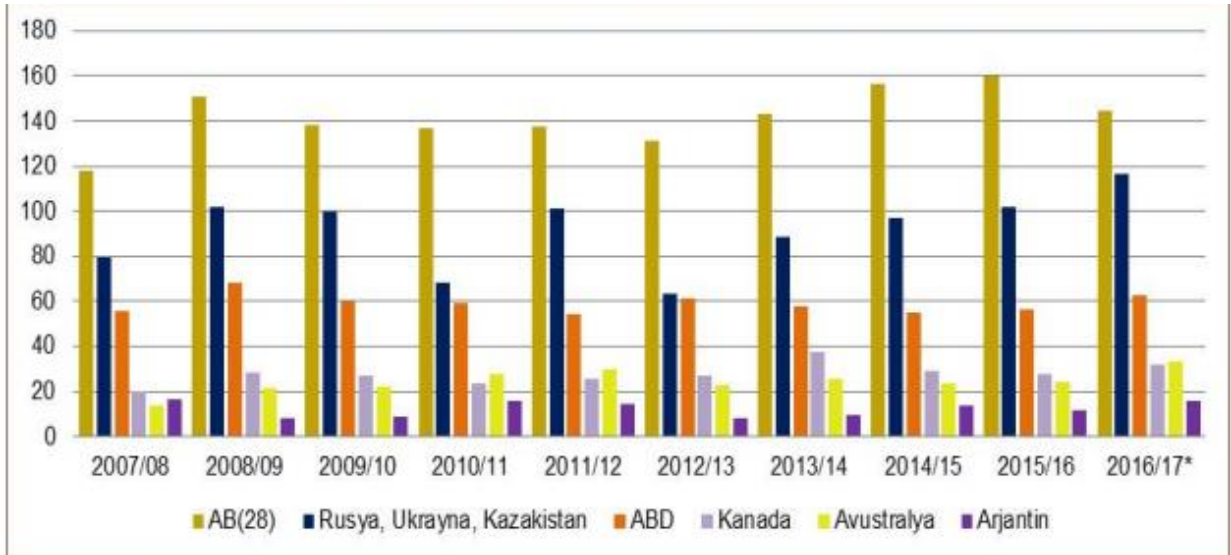
Grafik 3: 2016/17 Dünya Buğday Üretiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC

2016/17 dönemi buğday üretim tahminlerine göre, dünyada ilk sırada %19'luk pay ile AB (28) ülkeleri yer alırken bunu %17 ile Çin ve %11 ile Hindistan takip etmektedir. Türkiye, dünya buğday üretiminin %3'ünü gerçekleştirmektedir (Grafik 3).

Grafik 4: Beş Majör ve Karadeniz Bölgesi İhracatçıları Buğday Üretimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 döneminde buğday üretimi, 2015/16 dönemine göre majör buğday ihracatçısı ülkelerinden Avustralya'da %38, Arjantin'de %37, Kanada'da %15, Karadeniz Bölgesi ihracatçı ülkelerinde %14 ve ABD'de %12 artış gösterirken AB'de %10 düşüş göstermiştir (Grafik 4).

Cari sezonda AB'nin özellikle Fransa'nın üretiminde ve ürün kalitesinde yaşanan düşüş, geç bahar döneminde ve hasat sırasında devam eden uzun süreli yağışlardan kaynaklanmıştır.

Ukrayna'daki üretim düşüşü ise ekiliş dönemindeki sert kuraklığın ekim alanını ciddi bir oranda düşürmesinden kaynaklanmakla birlikte daha sonraki aylarda hava koşullarının ideal olması, verimin yüksek gerçekleşmesini ve üretimdeki düşüşün sadece 500 bin ton ile sınırlanmasını sağlamıştır.

Son yıllarda ihracatıyla birlikte ekim alanı da artan Rusya'da olumlu hava koşullarının da desteğiyle rekor üretim gerçekleşmiştir.

Arjantin'de hükümetin değişmesiyle birlikte tarım ve kur politikası da değişmiş buğday ve mısırdaki ihracat vergisi kaldırılmış ve pezonun dalgalanmasına izin verilmiştir. Bununla birlikte beklendiği gibi buğday ekim alanları artmıştır. Ancak ekilişlerin geç başlaması ve ekiliş sırasındaki yağışlar ekim alanındaki artışı sınırlamıştır.

Kanada'da ekim alanı baharlık ekim alanının alternatif ürünlere kayış sebebiyle daralmasına rağmen üretim verimin yükselmesine bağlı olarak artmıştır. Avustralya'da ekim alanında bir miktar artışla beraber sezon boyunca hava koşullarının olumlu olması ve bol yağışlar üretimin rekor seviyeye ulaşmasına neden olmuş, ancak yağışlar ürün kalitesini düşürmüştür.

Diğer ülkelerde genel olarak doların değerlenmesi ihracat fiyatlarındaki düşüşü büyük ölçüde telafi ederken ihracat fiyatlarıyla birlikte iç fiyatları da düşen ABD'de ekim alanı % 7 düşüş gösterdi. Ancak üretim buna rağmen elverişli hava koşullarında yüksek verimin kaydedilmesi neticesinde rekor düzeyde gerçekleşmiştir.

Bol üretime rağmen dünya buğday piyasasında Kanada, AB, Kazakistan ve Rusya gibi dünyanın birçok önemli buğday ihracatçı ülkelerinde kalite problemleri gözlenmektedir.

Tablo 3: Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Verimi (Ton/Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15*	2015/16	2016/17*
AB (28)	7,13	8,47	8,40	7,94	7,88	7,84	8,59	9,03	9,11	8,23
Çin	4,73	4,81	4,88	4,75	4,84	4,98	5,06	5,24	5,39	5,27
Hindistan	2,71	2,79	2,91	2,84	2,95	3,20	3,16	3,15	2,75	3,09
Kanada	2,32	2,85	2,79	2,82	2,96	2,86	3,59	3,10	2,88	3,35
ABD	2,70	3,01	2,98	3,10	2,93	3,11	3,17	2,94	2,93	3,54
Ukrayna	2,33	3,71	3,09	2,68	3,35	2,80	3,39	3,94	3,83	4,08
Pakistan	2,77	2,45	2,66	2,65	2,72	2,69	2,79	2,82	2,78	2,75
Türkiye*	2,13	2,20	2,54	2,43	2,69	2,67	2,84	2,40	2,88	2,68
Rusya	2,10	2,45	2,23	1,91	2,26	1,77	2,23	2,50	2,39	2,67
Arjantin	2,83	1,96	2,75	3,51	3,23	2,66	2,67	2,80	2,86	3,00
Avustralya	1,10	1,58	1,57	2,03	2,15	1,76	2,01	1,92	1,89	2,19
Kazakistan	1,28	1,00	1,18	0,68	1,64	0,79	1,08	1,08	1,19	1,42
Dünya	2,83	3,09	3,05	3,00	3,16	3,06	3,27	3,30	3,28	3,38

Kaynak: IGC, (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 döneminde en yüksek ortalama buğday verimi, düşüş göstermesine rağmen yine AB (28) ülkelerinde gerçekleşmiştir (Tablo 3).

Dünyada artış trendinde olan buğdayın ortalama verimi, 2016/17 döneminde önceki döneme göre % 3 artış göstererek rekor 3,38 ton/ha seviyesine ulaşmıştır. Geçen yıla göre dünya üretimindeki artışta payı olan Kanada, ABD, Rusya, Avustralya ve Arjantin'in verimlerinde artış olduğu görülmektedir. (Tablo 3).

Buğday veriminde son 10 yıldaki gelişime baktığımızda en çarpıcı artışın Avustralya'da görüldüğünü, bunu Ukrayna, Kanada ve ABD'nin izlediğini görüyoruz.

Tablo 4: Dünya ve Başlıca Üretici Ülkelerde Buğday Ekim Alanı (Milyon Ha)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	16,6	17,9	16,6	17,3	17,5	16,9	16,7	17,3	17,6	17,4
Çin	23,1	23,4	23,6	24,3	24,3	24,3	24,1	24,1	24,2	24,2
Hindistan	28,0	28,2	27,8	28,5	29,4	29,7	29,6	30,5	31,5	30,2
ABD	20,6	22,7	20,2	19,0	18,5	19,7	18,3	18,8	19,1	17,8
Rusya	23,5	26,0	27,7	21,8	24,9	21,3	23,4	23,6	25,6	26,9
Kanada	8,6	10,0	9,6	8,3	8,6	9,5	10,4	9,5	9,6	8,9
Pakistan	8,4	8,6	9,0	9,0	8,9	8,7	8,7	9,2	9,2	9,3
Türkiye**	8,1	8,1	8,1	8,1	8,1	7,5	7,8	7,9	7,8	7,7
Arjantin	5,8	4,3	3,3	4,5	4,5	3,0	3,5	5,0	3,9	5,0
Kazakistan	12,9	13,5	14,8	14,3	13,8	13,5	13,1	12,4	11,8	12,2
Avustralya	12,3	13,5	13,9	13,5	13,9	13,0	12,6	12,4	12,8	13,0
Ukrayna	6,0	7,0	6,8	6,3	6,7	5,6	6,6	6,3	7,1	6,5
Dünya	215,4	223,2	223,7	217,7	221,2	215,6	219,1	221,8	224,7	221,6

Kaynak: IGC, (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2016/17 dönemi dünya buğday ekim alanları tahmini önceki döneme göre %1 azalarak 222 milyon hektara ulaşmıştır. Ülkeler içinde ekim alanı Rusya ve Arjantin'de artarken, ABD, Kanada, Hindistan ve Ukrayna'daki düşüş göstermiştir. Dünyada en büyük buğday ekim alanı sırasıyla Hindistan, Rusya ve Çin'de bulunmaktadır (Tablo 5, Grafik 5).

Tablo 5: Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	102,4	105,6	106,5	113,1	123,8	122,0	123,3	123,4	117,5	118,3
Çin	115,3	126,5	128,5	123,0	126,4	114,8	113,8	123,4	127,8	128,8
Hindistan	76,6	71,0	78,3	81,7	81,4	83,9	93,9	93,3	88,7	96,9
Rusya	36,4	38,8	39,4	38,3	38,0	31,6	35,8	36,6	37,2	38,9
ABD	28,6	34,6	30,7	29,5	32,0	37,7	34,2	31,6	32,1	34,1
Türkiye*	18,4	18,5	19,3	19,7	21,3	21,4	21,6	20,5	20,8	19,8
Ukrayna	11,9	13,5	11,8	11,4	14,8	11,4	11,9	12,0	12,2	12,2
Kanada	6,7	7,8	7,2	7,5	9,4	8,6	8,8	8,9	7,9	9,6
Avustralya	6,6	7,7	4,9	5,7	6,3	6,6	6,6	7,1	6,8	8,3
Diğer	209,7	222,9	229,9	229,1	247,1	240,0	248,1	258,4	268,9	270,8
Dünya	612,5	646,8	656,4	658,8	700,5	678,0	698,0	715,1	719,8	737,5

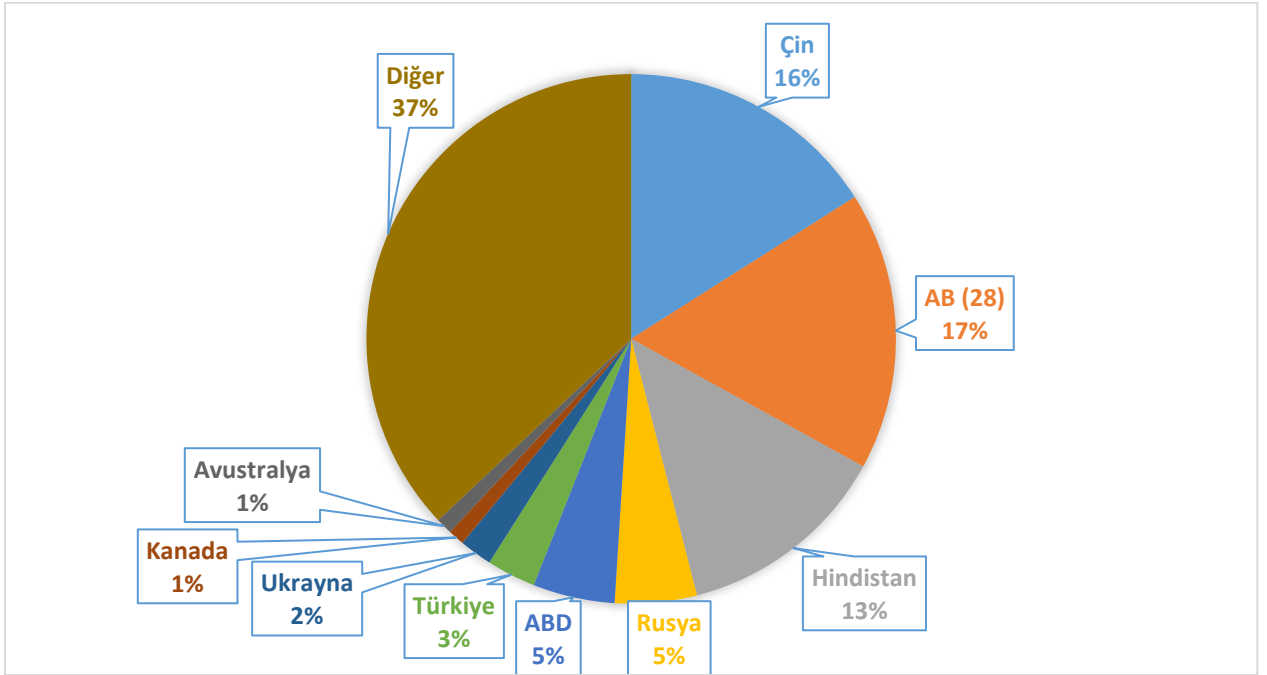
Kaynak: IGC, (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

2.2. Dünyada Buğday Tüketimi

2016/17 dönemi dünya buğday tüketimi, bir önceki yılın rekor seviyesini %2 oranında aşarak 738 milyon ton seviyesine yükselmiştir. 2016/17 döneminde buğday tüketimi; Hindistan'daki keskin artışının etkisiyle yükselmiştir (Tablo 5). Hindistan'da bu sezon buğday kullanımındaki keskin artışın nedenlerinden birisi süt ve kanatlı sektörünün yemlik ürün talebinde yaşanan toparlanma, diğer bir nedeni ise geleneksel olarak temel besin kaynağı olan buğdayın mamul madde tüketiminin artmasıdır.

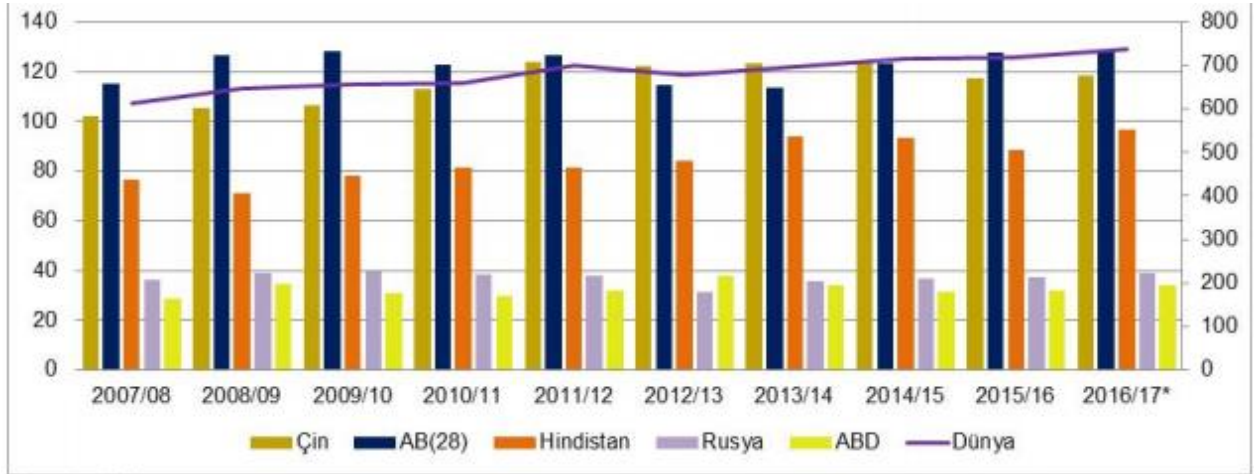
Grafik 5: 2016/17 Dünya Buğday Tüketiminde Başlıca Ülkelerin Payları (%)

Kaynak: IGC

Dünya buğday tüketiminde ilk sırada %17'lik pay ile AB (28) ve %16'lık pay ile Çin yer alırken onları %13'lük pay ile Hindistan takip etmektedir. Bu üç bölge dünyada üretilen buğdayın yaklaşık %46'sını tüketmektedir (Grafik 5).

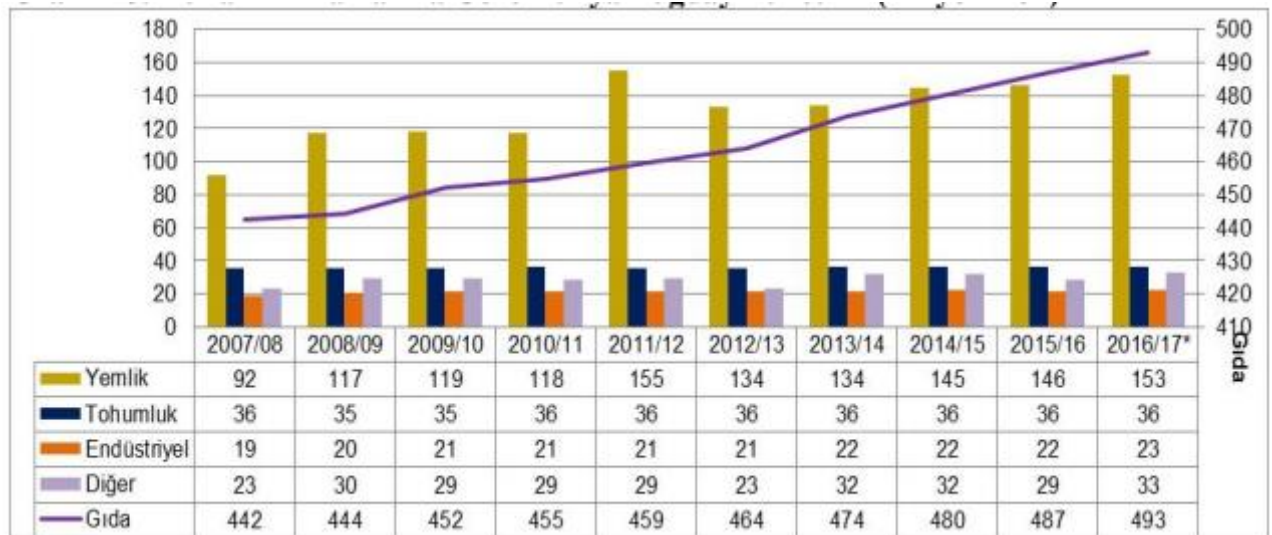
Grafik 6: Dünyada Buğday Tüketimi ve Başlıca Tüketici Ülkeler (Milyon Ton)

Kaynak: IGC, (*) TÜİK

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Grafik 7: Kullanım Alanlarına Göre Dünya Buğday Tüketimi (Milyon Ton)

Kaynak: IGC

2.3. Dünyada Buğday İthalatı

Dünyada üretilen buğdayın yaklaşık %67'si gıda amaçlı, %21'i yem amaçlı kullanılmaktadır. 2016/17 döneminde buğdayın küresel gıdalık kullanımı bir önceki döneme göre %1 yükselirken yemlik kullanımı fiyatların düşmesiyle birlikte %5 artış göstermiştir. Buğdayın biyo-yakıt gibi endüstriyel alanlardaki kullanımı ortalama bir değere ulaşmış olup son yıllarda fazla bir değişim göstermemektedir (Grafik 7).

Tablo 6: Dünyada Buğday İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Mısır	7,6	9,8	10,2	10,4	11,6	8,2	10,1	11,1	12,2	12,0
Endonezya	5,2	5,5	5,4	6,6	6,5	7,2	7,5	7,3	10,2	8,8
Cezayir	5,8	6,3	5,1	6,4	6,3	6,5	7,4	7,3	8,2	8,1
Brezilya	7,1	6,3	6,7	6,6	6,8	7,7	7,0	5,7	6,0	7,1
AB (28)	6,4	7,9	5,1	4,7	7,2	5,3	4,1	6,2	7,0	6,6
Japonya	5,7	4,9	5,5	6,0	5,8	6,3	5,9	5,6	5,6	5,8
Filipinler	2,3	3,2	3,0	3,2	4,0	3,6	3,5	5,0	4,9	4,9
G.Kore	3,0	3,3	4,4	4,9	5,1	5,2	4,1	4,0	4,5	5,1
Meksika	3,1	3,3	3,1	3,4	5,0	3,8	4,7	4,6	4,7	4,6
Bangladeş	1,4	2,7	3,5	3,4	1,9	2,7	3,4	3,6	4,6	5,0
Nijerya	2,6	3,6	4,0	4,0	3,9	4,2	4,6	4,3	4,4	4,4
Fas	4,1	3,7	2,3	3,9	3,0	3,9	3,9	4,0	4,4	4,7
Türkiye	2,2	3,6	3,3	3,5	4,3	3,3	4,2	5,8	4,4	4,9
Irak	3,5	3,9	3,9	3,5	3,9	3,9	3,1	2,2	2,2	2,3
Diğer	50,7	69,2	63,0	55,6	71,1	69,9	83,2	76,5	81,2	84,2
Dünya	110,8	137,3	128,6	126,1	146,5	141,9	156,5	153,3	164,3	168,4

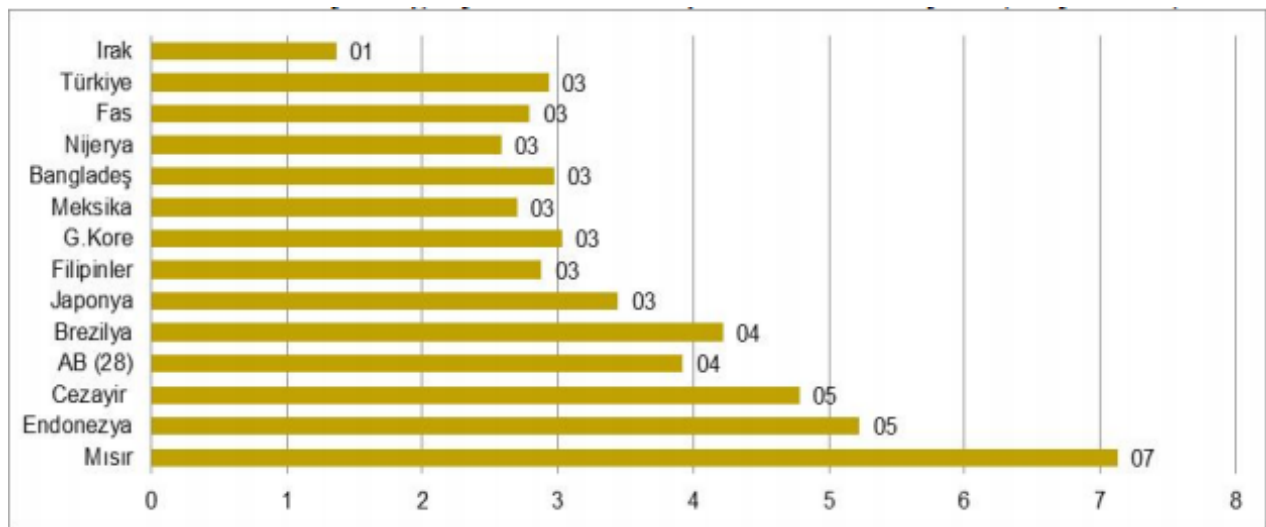
Kaynak: IGC

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünyada buğday ithalatı buğday üretiminin kısıtlı ve nüfusun yüksek olduğu Kuzey Afrika ve Asya ülkelerinde yoğunlaşmıştır. İthalatta, Mısır Arap Cumhuriyeti ilk sırada yer alırken onu Endonezya ve Cezayir takip etmektedir. Kanatlı ihracatında lider konumunda olan ve buğday mamulleri sanayisi büyüyen Brezilya da buğday ithalatında ön sıralarda gelmektedir. Türkiye ise üretiminin iç tüketimi karşılıyor olmasına karşın artan mamul madde ihracatıyla paralel olarak buğday ithalatını artırmaktadır (Tablo 6).

Mevsimsel dalgalanmalar ve kaliteli buğday arzında yaşanan sıkıntılardan dolayı ilave taleplerin karşılanması amacıyla buğday ithalatı yapmaktadır. Un ihracatında son yıllarda yaşanan yükseliş, kaliteli buğday ithalatı ihtiyacını karşılar açıklar niteliktedir.

Grafik 8: Dünya Buğday İthalatında Başlıca Ülkelerin Payları (Milyon Ton), 2016/17

Kaynak: IGC

Dünya buğday ithalatında en fazla pay 2016/17 döneminde % 7 ile Mısır'a aittir. Bunu % 5 ile Endonezya ve Cezayir izlemektedir (Grafik 8).

Tablo 7: Dünya Buğday İthalatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Ülkeler	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27*
Mısır	11,9	12,0	12,2	12,3	12,4	12,5	12,6	12,9	13,1	13,4
Endonezya	8,8	9,0	9,3	9,5	9,8	10,0	10,3	10,5	10,8	11,0
Brezilya	6,8	6,9	6,9	6,9	7,0	7,1	7,0	7,0	7,1	7,1
Filipinler	5,0	5,1	5,2	5,3	5,4	5,5	5,6	5,7	5,8	5,9
Japonya	5,8	5,8	5,8	5,8	5,8	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
AB (28)	5,9	5,5	5,3	5,1	5,0	4,9	4,8	4,7	4,5	4,3
Meksika	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,8	4,9	4,9	5,0	5,0
ABD	3,3	3,4	3,4	3,4	3,5	3,7	3,8	3,9	4,1	4,2
Irak	2,8	2,9	3,1	3,3	3,5	3,7	3,9	4,1	4,4	4,6
G.Kore	5,1	5,0	5,0	5,0	4,9	4,9	4,9	4,8	4,8	4,7
Dünya	172,0	173,3	176,3	178,8	181,8	185,1	188,2	191,2	194,4	197,5

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017

Amerikan Tarım Bakanlığı USDA verilerine göre, 2017/18 ve 2026/27 dönemi arasında dünya buğday ithalatının % 15 artarak 197,5 milyon tona ulaşacağı öngörülmektedir (Tablo 7).

Küresel buğday ticaretindeki büyüme, gelir ve nüfus artışının etkisiyle Afrika ve Ortadoğu ülkelerinde yoğunlaşmakta olup artışın % 63'ünün bu bölgelerde gerçekleşmesi beklenmektedir. Asya ülkelerinde de gelir arttıkça buğday mamullerine talep artmaktadır. Önümüzdeki 10 yılda Mısır ve Endonezya'nın ithalatta liderlik konumlarını korumaları beklenmektedir.

2.4. Dünyada Buğday İhracatı

Tablo 8: Dünya Buğday İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Rusya	12,1	18,3	18,8	4,0	21,6	11,2	18,5	22,2	25,4	28,5
AB (28)	11,2	24,5	20,8	22,1	15,6	21,7	31,0	34,4	33,9	25,9
ABD	34,3	27,3	24,2	35,7	27,9	27,5	31,3	22,6	21,6	25,7
Avustralya	7,5	13,5	13,7	18,5	23,1	21,3	18,4	16,6	15,8	23,0
Kanada	16,4	18,3	18,3	16,3	18,2	18,7	22,9	24,9	21,9	21,0
Ukrayna	1,2	12,9	9,3	4,3	5,4	7,1	9,5	11,2	17,4	15,0
Kazakistan	8,2	5,8	8,0	5,6	11,1	7,2	8,4	5,9	7,3	8,9
Arjantin	10,0	8,5	5,2	7,6	11,3	7,1	1,5	4,1	8,7	8,7
Dünya	110,7	137,2	128,7	126,1	146,5	141,9	156,5	153,3	164,3	168,4

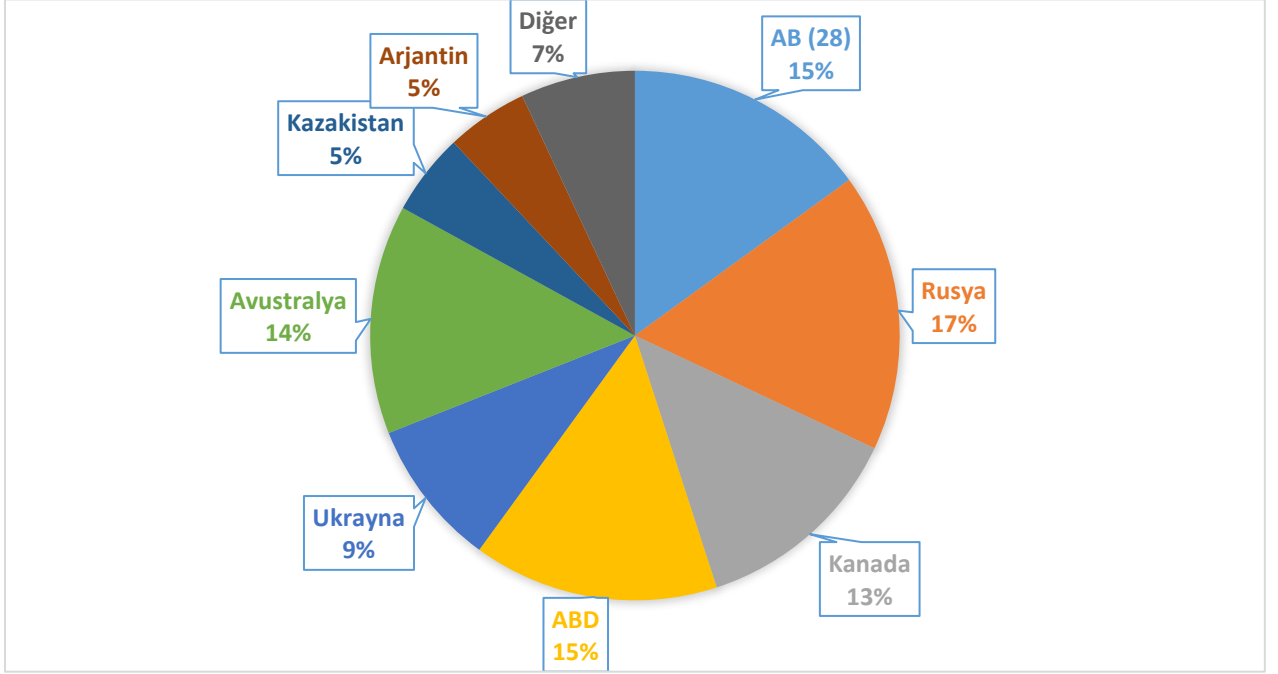
Kaynak: IGC

Not: AB (28) verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Son dört yılda başta Rusya olmak üzere üç majör Karadeniz ülkesinin (Rusya, Ukrayna ve Kazakistan) üretim artışıyla birlikte küresel ihracattaki payı sert artış göstererek % 31'e ulaşmıştır. Diğer 5 majör ihracatçının küresel ihracattaki payı ise % 62'dir. Cari sezonda üretim ve ihracatta rekor kıran Rusya'nın AB ve ABD'yi geride bırakarak dünya buğday ihracatında birinci sıraya yükseldiği görülmektedir (Tablo 8).

Dünya buğday ticaretinde önemli paya sahip ülkeler, üretimlerinin büyük bölümünü ihraç etmektedirler.

Grafik 9: Dünya Buğday İhracatında Başlıca Ülkelerin Payları (%), 2016/17

Kaynak: IGC

Tablo 9: Dünya Buğday İhracatı Projeksiyonu (Milyon Ton)

Ülkeler	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26	2026/27*
AB (28)	34,1	34,2	34,7	34,9	35,4	36,1	36,7	37,1	37,6	38,1
Rusya	24,8	25,0	25,6	26,1	26,6	27,1	27,6	28,1	28,6	29,1
ABD	26,5	26,5	26,5	26,7	26,8	26,9	27,1	27,2	27,4	27,5
Kanada	20,5	20,4	20,9	21,3	21,6	22,2	22,7	23,2	23,7	24,2
Avustralya	18,0	18,0	18,2	18,3	18,5	18,6	18,7	18,9	19,0	19,3
Arjantin	9,2	9,7	10,2	10,6	11,0	11,3	11,6	12,1	12,5	12,9
Türkiye	4,5	4,7	4,8	5,0	5,1	5,3	5,4	5,5	5,6	5,6
Dünya	172,0	173,3	176,3	178,8	181,8	185,1	188,2	191,2	194,4	197,5

Kaynak: USDA 2026 Projeksiyonu, Şubat 2017

Amerikan Tarım Bakanlığı USDA 2026 Projeksiyonlarında, son 10 yılda olduğu gibi AB, ABD, Rusya, Kanada ve Avustralya'nın 2026/27 döneminde de dünya ticaretinin % 70'ini ellerinde bulundurmaları beklenmektedir. AB (28)'in 2026/27 döneminde en büyük ihracatçı olmaya devam edeceği; Rusya, ABD ve Kanada'nın bu bölgeyi takip edeceği öngörülmektedir.

Majör ihracatçılardan olan üç Karadeniz ülkesi küresel ihracattaki payını en hızlı artıran bölge olmuştur. Bu ülkelerin paylarını 10 yıl içinde % 19'dan %30'a yükseltmesi öngörülmektedir. Ancak bu bölgede hava koşullarının çok değişiklik göstermesi yıllar arasında üretimin dolayısıyla da ihracatın keskin dalgalanma göstermesine neden olmaktadır.

Ekim alanında sınırlı artış beklenen Kanada'nın verimini yükselterek üretimini artırması, iç tüketimdeki büyümenin yavaş olmasının da ihracatındaki büyümeyi desteklemesi beklenmektedir.

Arjantin'in buğday ekim alanları, özellikle soya fasulyesinin ardından ekim yapılabilen alanlarda, Hükümetin buğday getirilerini sınırlayan ihracat vergisini kaldırmasıyla birlikte ciddi ölçüde genişlemekte ve ülkenin ihracatı da bununla birlikte büyümektedir. Ayrıca dalgalı kur rejimine geçilmesiyle birlikte pezonun devalüe olması ülkenin ihracatta rekabet gücünü artırmıştır.

AB'nin buğdayın yemlik amaçlı iç kullanımını diğer yemlik hububat lehine azaltması beklenmekle birlikte ihracatının büyümesi öngörülmektedir. Ancak yine de Karadeniz ülkelerinin güçlü rekabeti neticesinde küresel ihracattaki payının % 20'den % 19'a düşmesi tahmin edilmektedir.

Buğday mamul madde ihracatında önde gelen ülke olan Türkiye'nin ihracatının % 24 oranında yükselerek 5,6 milyon tona ulaşması öngörülmektedir.

2.5. Dünyada Durum Buğdayı

2.5.1. Dünyada Durum Buğdayı Üretimi

Tablo 10: Dünya Durum Buğdayı Üretimi ve Başlıca Üretici Ülkeler (Milyon Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (28)	8,2	10,1	8,7	9,2	8,2	8,2	8,1	7,6	8,5	9,5
İtalya	3,9	5,1	3,6	4,1	3,9	4,2	3,9	3,9	4,2	5,0
Fransa	2,0	2,1	2,1	2,5	2,1	2,4	1,8	1,5	1,8	1,6
İspanya	1,2	1,2	1,4	0,9	0,9	0,4	0,9	0,8	0,9	1,0
Kanada	3,7	5,5	5,4	3,0	4,2	4,6	6,5	5,2	5,4	7,8
Türkiye**	2,7	2,8	3,7	3,5	3,9	3,3	4,1	3,3	4,1	3,6
ABD	2,0	2,2	2,9	2,8	1,3	2,2	1,6	1,5	2,3	2,8
Meksika	1,8	2,0	2,2	2,2	2,2	2,1	2,3	2,3	2,3	2,5
Kazakistan	3,0	2,5	2,6	1,7	3,0	1,4	2,0	2,0	2,1	2,1
Dünya	34,8	38,5	41,4	35,4	37,6	35,7	38,8	34,5	39,1	40,7

Kaynak: IGC

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Dünya makarnalık buğday üretiminin yaklaşık %23'ü AB ülkelerinde, %19'u Kanada'da yapılmaktadır. 2016/17 dönemi dünya durum buğday üretiminin, ana ithalatçı bölge olan Kuzey Afrika'da azalış ana ihracatçı ülkelerde ise (Kanada, AB ve ABD) artış göstermesiyle dengelenerek bir miktar yükselişle 41 milyon tona ulaşması beklenmektedir. Ancak ana ihracatçı olan Kanada'da kalitenin düşük olması küresel durum buğdayı fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur (Tablo 10).

Kuzey Amerika'da hasat zamanı (Eylül-Ekim) gerçekleşen yağışlar hasadı yavaşlatırken ürün kalitesini de düşürmüştür. AB'nin en büyük durum buğdayı ihracatçısı Fransa'da da aynı şekilde kalite sorunu gözlenmiş, ihraç edilebilir ürün arzı daralmıştır. AB'nin diğer önemli durum buğdayı üreticileri Yunanistan ve İtalya'da ise, verim ve kalite nispeten daha iyi düzeydedir. Kalite probleminin görüldüğü bir diğer ülke ise Kazakistan'dır. Kazakistan'ın önemli buğday üretim bölgelerinde yaz boyu gerçekleşen yoğun yağışlar, bitki gelişimini olumlu etkilese de özellikle protein ve gluten oranlarındaki düşüşe neden olarak kalite problemine yol açmıştır. Meksika'da rekoltenin ve kalite iyi düzeyde gerçekleşmiş ve Meksika buğdayına talep yüksek olmuştur.

Durum buğdayı tüketimine baktığımızda son altı yılın en yüksek seviyesine ulaştığını görüyoruz. Durum buğdayında gıda kullanımı açısından yıllar bazında dikkat çekici bir değişim görülmezken, üretim artışıyla birlikte kalite düşüşü özellikle Kanada ve AB’de yemlik kullanım oranını yükseltmektedir.

Makarnalık buğday küresel kapanış stokları, üst üste iki yıl yüksek üretim gerçekleşmesi neticesinde geçen yıla göre % 25 artış göstererek 2004/05 döneminden beri en yüksek seviyesine ulaşması tahmin edilmektedir.

2.5.2. Dünyada Durum Buğdayı İthalatı

Tablo 11: Dünya Durum Buğdayı İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
AB (27)	1.909	1.585	2.159	1.928	1.860	1.453	1.902	2.828	2.482	2.350
Cezayir	1.979	2.131	1.534	1.335	1.821	1.613	1.529	1.748	1.740	1.950
Fas	724	563	548	773	661	765	734	633	810	850
Tunus	444	728	476	687	489	527	676	534	800	725
ABD	653	653	534	474	614	667	819	908	392	400
Venezuela	315	333	349	403	403	424	440	407	350	400
Japonya	266	201	234	230	273	197	212	205	200	200
Libya	28	105	25	10	20	186	162	50	2	10
Diğer	964	1.186	1.694	1.498	1.228	1.572	1.703	1.952	1.839	1.760
Dünya	7.282	7.485	7.553	7.338	7.369	7.404	8.177	9.265	8.615	8.645

Kaynak: IGC Ağustos/2016 raporu

Not: AB verileri; 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/14 döneminden itibaren AB (28) içindir.

AB ülkeleri, 2016/17 döneminde 2,4 milyon ton durum buğdayı ithalatı ile dünyada en önemli durum buğdayı ithalatçısı konumunda olup bunu 2 milyon ton ile Cezayir izlemektedir (Tablo 11).

2.5.3. Dünyada Durum Buğdayı İhracatı

Tablo 12: Dünya Durum Buğdayı İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler (Bin Ton)

Ülkeler	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*
Kanada	3.364	3.516	3.675	3.117	3.859	4.289	4.740	5.680	4.354	4.950
Meksika	1.212	1.204	892	770	918	841	1.275	1.039	1.484	1.450
AB (28)	880	1.726	1.054	2.060	1.379	1.390	1.089	1.207	1.370	1.175
ABD	1.400	510	1.045	1.051	554	581	717	773	620	450
Avustralya	31	296	246	233	348	237	245	102	176	125
Türkiye	19	1	428	20	2	1	4	101	100	75
Diğer	376	232	213	87	309	65	107	363	511	420
Dünya	7.282	7.485	7.553	7.338	7.369	7.404	8.177	9.265	8.615	8.645

Kaynak: IGC

Not: AB (28) verileri 2005/06'da AB (25), 2006/07'den 2012/13'e kadar AB (27), 2013/2014 döneminden itibaren AB (28) içindir.

Tablo 12’de Uluslararası Hububat Konseyi (IGC) verilerine göre 2016/17 döneminde 5 milyon ton ile en büyük durum buğdayı ihracatçı ülke konumunda bulunan Kanada, dünya toplam makarnalık buğday

ihracatının %57'sini gerçekleştirmektedir. Kanada'yı sırasıyla 1,5 milyon tonla Meksika ve 1,2 milyon ton ile AB (28) izlemiştir.

3. Dünyada Un

Dünya üzerindeki her ülke temel besin kaynaklarını üretmeyi ve işlemeyi hedefler ve ister. Ancak bazen bulunulan bölgenin iklim ve doğal örtüsü bazen de ekonomik nedenler buna izin vermez. Bu da bazı ülkelerin üretici ve ihracatçı, bazılarının ise tüketici ve ithalatçı olmasına neden olur. Kaçınılmaz olarak bu durum un sanayi için de geçerlidir. Dolayısıyla un sanayinin gelişiminin doğal olarak hammadde kaynaklarıyla, yani buğdayla yakından ilgisi vardır. Bugün buğday üretiminde söz sahibi ülkelerin, dünya değirmencilik piyasasında belirleyici olmalarının nedeni budur. Ancak, üretimde söz sahibi olmayan, yoğun ithalat yapan bir ülke olarak Japonya, dünyanın önemli un üreticisi ve ticaretini yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu ülkelerin bazıları doğrudan buğday ihracatıyla, bazıları da mamul madde, yani un ihracatıyla piyasada öne çıkmaktadır. AB ülkeleri ile özellikle Türkiye ve Kazakistan, üretimlerini dünyaya un ihraç ederek değerlendirmektedir. Un sektörünün stratejik önemi, ekonomik kriz anlarında daha iyi anlaşılmaktadır. 2007 – 2008 küresel ekonomik krizi gıda sektörünün önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Un sektörü, çiftçisiyle, fırıncısıyla, yarattığı istihdamı ve tüketicisiyle birlikte milyonlarca kişinin hayatını doğrudan etkilemektedir.

3.1. Dünyada Un İthalatı

İstatistiki veriler, 2013 yılında dünya un piyasasının yaklaşık ticari hacminin miktar bazında yaklaşık 12 milyon ton, değer bazında ise yaklaşık 6 milyar dolar civarında olduğunu göstermektedir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verileri 2011-12 yıllarında bu ticari hacmin 13 milyon tonu aştığını göstermektedir. Ancak veriler yıllar bazında dalgalanmalar gösterse de günümüzde de bu miktarın 12 ile 14 milyon ton arasında olduğu düşünülebilir.

Tablo 13: Dünyada Un İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler(Ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
AB (28)	1.999.786	1.964.555	1.972.258	2.181.881	2.150.611
Afganistan	388.446	808.492	1.610.113	1.398.443	1.462.919
Irak			7.644	1.147.691	1.434.684
Özbekistan	1.243.628	984.319	900.724	824.480	726.557
Sudan	4.603			381.771	549.034
Angola	573.349	469.923	424.888	454.438	461.138
Suriye	40.696	269.967	308.103	314.079	417.372
Brezilya	636.530	189.290	246.730	305.909	366.846
ABD	163.952	173.950	211.395	245.388	268.336
Bolivya	224.278	84.709	142.052	213.981	260.782
Somali	151.762	201.956	226.691	241.896	221.722
Yemen	31.696	40.349	35.222	257.993	211.131
Meksika	90.982	89.760	107.852	151.793	203.038
Çin	174.206	178.211	179.046	182.336	181.331
Filipinler	206.823	185.311	215.652	225.076	178.832
Diğer	4.808.929	4.229.021	3.926.745	3.561.199	3.342.458
Dünya	11.692.489	10.938.891	10.595.175	12.100.614	12.436.791

Kaynak: Trade Map

Dünya un ithalatında da Özbekistan, Irak ve Afganistan, ülkesel bazda ilk 3'teki yerlerini korumaya devam etmektedir. 2013 yılında 808 bin ton civarında un ithal eden Afganistan, 2014 yılında 1 milyon tonun üzerine çıkmıştır. Irak, hali hazırda un ithalatı sürekli artan ülkelerin arasında yer almaktadır. Özbekistan'da ise azalan yönde bir tablo söz konusu olduğu görülmektedir. Örneğin 2012 yılında 1,2 milyon tona yakın un ithal eden Özbekistan, bir sonraki yıl sadece 980 bin ton, 2016 yılında ise 726 bin ton un ithal etmiştir. Sudan, Suriye ve ABD her geçen gün un ithalatını arttıran ülkelere dendir. Angola ve Brezilya'da ise tam tersi bir durum söz konusudur. Özellikle Suriye'deki iç savaş temel gıda maddelerinden olan un ithalatının artmasında etkili olmuştur. 2014-16 yılları arasında Brezilya'nın da önemli bir un ithalatçısı olduğu görülmektedir. Ancak ülke, 2013 yılında un ithalatını önemli oranda düşürmüştür.

3.2. Dünyada Un İhracatı

Tablo 14: Dünyada Un İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler(Bin \$)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
AB (28)	1.435.395	1.623.060	1.431.691	1.207.870	1.154.130
Türkiye	840.817	946.605	931.232	978.607	1.078.489
Kazakistan	606.922	580.233	561.601	493.724	504.592
Arjantin	342.745	56.490	130.776	134.597	178.353
ABD	144.294	133.219	126.493	148.109	161.096
Kanada	90.936	101.638	140.558	146.355	142.734
Hindistan	78.796	145.673	136.411	122.191	90.465
Mısır	39.494	36.082	48.729	92.811	82.476
Umman	35.276	189.531	76.306	74.688	72.589
Rusya	65.174	57.222	47.288	85.728	71.073
Japonya	73.590	71.980	70.317	64.917	63.173
Çin	149.606	149.379	109.418	71.845	58.592
Kuveyt	28.938	34.483	39.267	43.919	49.071
Vietnam	64.747	64.899	66.956	68.849	43.888
Pakistan	248.200	208.393	195.350	323.007	597
Diğer	968.859	1.008.565	1.004.842	829.984	603.366
World	5.213.790	5.407.503	5.117.255	4.887.201	4.354.684

Kaynak: Trade Map

2012-16 yılları arasındaki verileri incelendiğinde de, ülkesel bazda dünyadaki en büyük un ihracatçıların Türkiye ve Kazakistan olduğu görülmektedir. 2009-10-11 yıllarında Kazakistan 2,2 milyon tonu aşan ihracatıyla dünya un ticaretinde birinci sırada yer alırken, Türkiye onu ikinci sırada takip etmektedir. Ancak 2013 yılında Türkiye, sıralamada birinciliğe yükselmiş ve ihracat miktarını 2016 yılı itibarıyla 3,5 milyon tonun üzerine çıkarmıştır.

Pakistan, son yıllarda un ihracatında öne çıkan ülkelere dendir. 2011 yılında çok büyük bir atak yapan Pakistan, 1,2 milyon tonun üzerinde un ihraç etmiştir. 2012-13 yıllarında bu ihracat miktarı düşse de dünyadaki birçok büyük üreticiyi geride bırakmayı başarmıştır. Hindistan, un ihracatında öne çıkmaya başlayan bir diğer ülkedir. Geçmişte önemli bir un ihracatçısı olan Arjantin ise, son yıllarda sıralamada gerilemiştir. 2009 yılında 1 milyon tona yakın un ihraç eden Arjantin, 2016 yılında sadece 178 bin ton civarında ihracat gerçekleştirebilmiştir. Bir diğer önemli ihracatçı olan Rusya'da da önemli bir gerileme söz konusudur. 2009 yılında 400 bin ton civarında olan Rusya'nın un ihracatı, 2016 yılında 71 bin ton seviyelerine kadar gerilemiştir.

Trade Map, AB, Türkiye ve Kazakistan dışındaki aktörlerin, dünya un piyasasındaki konumlarının gittikçe farklılaştığına işaret etmektedir. Bunun en büyük nedeni olarak önemli buğday üreticilerinin un yerine buğday ihracatına yönelmesi ve un ithalatçıların da kendi değirmen sanayilerini geliştirerek un yerine buğday ithal etmeye başlamaları gösterilebilir.

4. Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller

Diğer gıdalara kıyasla tüm dünyada insanoğluna tek başına en çok besin maddesi sunabilen gıda, buğday ekmeğidir. Karbonhidrat, protein, B ve E vitamini kaynağı olan ekmek, özellikle gelişmiş ülkelerde her geçen yıl daha çok üretilmektedir. Ekmeğin farklı türlerine yönelik talep her geçen gün artmaktadır. Etnik ekmek diye adlandırabileceğimiz, bölgelerin kendi coğrafyasına özgü lezzetlerle harmanlanmış ekmek çeşitleri bugün endüstriyel üretim sayesinde daha fazla alana yayılmakta ve daha fazla tüketiciye ulaşabilmektedir. Yulafli, kepekli ve yağlı tohumlar ile hazırlanmış ekmek çeşitlerine yönelik talep artmaktadır. Bunun yanı sıra paketlenmiş ve dilimlenmiş ekmekler de Almanya ve Fransa gibi Avrupa ülkeleri başta olmak üzere birçok ülkede daha fazla tercih edilir olmaktadır.

Ürün inovasyonları ve sağlıklı ilgili gelişen trendler neticesinde özellikle tam tahıllı, lif oranı yüksek, Omega 3 içerikli ekmeklere olan talebin artması beklenmektedir. Fakat alternatif gıdalar ve farklı fırıncılık ürünleri geliştirildikçe geleneksel ekmek tüketimindeki artış da yavaşlayabilir. Tüketicilerin daha çok doğal, her an ulaşılabilir ve sağlıklı ürünlere yönelerek, ev dışı tüketimi artırdığı ise bilinen bir gerçektir.

İngiltere’de ekmek ve unlu mamul üreticilerini temsil eden The Federation of Bakers’ın yayımladığı bilgiye göre; 2010 yılında Avrupa Birliği’ne bağlı 27 ülkede yapılan bir araştırmada, Avrupa’nın yaklaşık 32 milyon tonu bulan ekmek pazarına sahip olduğu belirtilmektedir. Ekmek üretimi birçok Avrupa ülkesinde stabil ilerlemektedir. Fakat Birleşik Krallık ve Almanya gibi bazı ülkelerde yüzde 1 ve 2 oranında bir düşüş görülmektedir.

AB üyesi bir vatandaşın yıllık ekmek tüketimi ise ortalama 50 kg olarak açıklanmaktadır. Ancak bu rakam ülkeden ülkeye çeşitlilik göstermektedir. Batı Avrupa’da tüketim artışı gözlenirse de dünyanın diğer bölgelerine kıyasla daha durağan bir tablo görülmektedir. Yılda yaklaşık 80 kg ekmek tüketen Almanya ve Avusturyalılar, Batı Avrupa ekmek tüketim listesinde ilk sırayı alırken, Birleşik Krallık ve İrlanda ise yılda 50 kg’dan daha az olan ekmek tüketim oranı ile listenin en altındadır.

Avrupa’da ekmek ve fırıncılık ürünleri pazarının yapısı ise ülkeden ülkeye ciddi değişim göstermektedir. Örneğin, Birleşik Krallık’ta endüstriyel üretim sektörü üretimin yüzde 80’ini temsil ederken, bu oran Almanya’da yüzde 40, Fransa’da yüzde 30, Hollanda’da yüzde 81 ve İspanya’da yüzde 19’dur. Avrupa’da ekmek ve fırıncılık ürünleri üreten toplam 1000 tesis olduğu bilinmektedir. Bu miktar içerisinde en yüksek oran Bulgaristan, Hollanda, Birleşik Krallık ve Finlandiya’dır. Fakat Türkiye ve Yunanistan’da bu oran yüzde 1-3 arasında değişmektedir. AIBI’nin verilerine göre ise endüstriyel fırıncıların oranı yüzde 45, butik fırıncıların ise yüzde 55’tir.

Avrupa’da ayrıca dondurulmuş hamur ve yarı pişirilmiş ürünler pazarı da dikkate değer şekilde yükselmektedir. Süpermarket içlerindeki fırınlar da büyüyen bir trend olmakla beraber Birleşik Krallık’taki ekmek üretiminin yüzde 13’ünü karşılamaktadır. Oysa Birleşik Krallık’ta toplam ekmek üretiminin yüzde 80’i endüstriyel marketlerde, yüzde 7’si ise butik fırınlarda karşılanmaktadır.

Aynı şekilde ABD’de, 2016 yılında ekmeğin perakende satış toplamı 21,4 milyar dolardır. 2012 yılından 2016 yılına kadar perakende satışında yüzde 1,6 oranında büyüme olduğu belirtilmektedir. Kanada Tarım Bakanlığı’nın yayımladığı bilgiye göre, Amerikalıların tercihi paketlenmiş ekmeğe. Paketlenmiş ekmeğin pazarın yüzde 65’ini oluşturmaktadır. Verilere dayanarak, 2011-2016 yılları arasında paketlenmiş beyaz ekmeğe olan talepte düşüş olduğunu söylemek mümkündür.

Buna ek olarak, 2016 yılında tam tahıllı ekmeğin satış oranı beyaz ekmeği geride bırakmış durumdadır. Bunda üreticilerin ürünlerini çeşitlendirmesinin de etkisi büyüktür. Artan beslenme bilincini takiben, üreticilerin yüksek früktozlu mısır şurubu ve sodyumu azaltması; ayrıca daha etnik malzemeleri ekmeklerde kullanmaları sonucu yaratılan alternatif ekmekler, üretim ve tüketim grafiklerini de etkilemektedir.

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ise ekmeğin tüketiminin çeşitli faktörlere bağlı olarak değiştiği görülmektedir. Özellikle Çin, Güney Asya ve Ortadoğu’da buğday pazarının devlet kontrolüne bağlılığı, kent ve kırsal nüfus arasındaki farkın derecesi (gıda tercihleri, işlenmiş ve işlenmemiş gıdalara yönelim açısından farklılıklar) ve gelir artış hızına bağlı olarak ekmeğin tüketimi de çeşitlenmektedir.

4.1. Dünyada Ekmeğin ve Unlu Mamuller İthalatı

Tablo 15: Dünyada Ekmeğin ve Unlu Mamuller İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler(Ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
AB (28)	4.768.187	5.110.887	5.259.014	5.478.668	5.838.731
ABD	980.276	1.018.955	1.058.556	1.203.031	1.420.537
Kanada	374.477	377.450	409.812	453.004	474.446
Irak			34.772	157.994	181.337
Çin	65.656	88.373	101.119	132.507	157.858
Avustralya	129.235	140.902	144.680	151.889	149.628
Birleşik Arap Emirlikleri	92.109	104.032	119.206	128.495	148.550
Suudi Arabistan	98.135	109.102	131.124	146.477	143.837
Norveç	115.082	115.685	115.479	117.919	119.254
Rusya	163.471	180.600	163.692	103.278	103.438
Hong Kong	82.011	99.290	101.800	103.622	103.079
Singapur	80.862	84.477	86.560	89.153	87.262
Japonya	109.113	101.106	93.810	83.317	85.952
Meksika	82.708	85.188	88.015	90.119	81.311
Kore	56.019	57.678	67.194	68.274	75.782
Diğer	2.138.771	4.712.252	2.289.104	2.088.031	1.988.412
Dünya	9.488.473	12.578.934	10.271.084	10.595.781	11.159.415

Kaynak: Trade Map

2016 yılında unlu mamullerin ithalatında, bir önceki yıla göre %5,3’lük bir artış olduğu görülmektedir. Buna göre; 2012 yılı için 9 milyon 488 bin ton olan toplam ithalat hacmi, 2016 yılında 11 milyon 159 bin tona ulaşmıştır. Aynı şekilde ton başına 1,966 dolar olan birim fiyat, 2016 yılında 2,566 dolara ulaşmıştır. Bisküvi, kek gibi gıdalar ise 2008 yılında 22,700 milyar dolarlık ithalat değeri ile en büyük paya sahiptir. Hemen arkasından 11 milyar dolarlık ithalat değeri ile karışım, hamurlar ve çocuk mamaları gelmektedir. Önceki yıllara kıyasla çalışan kadın nüfusundaki belirgin artış ve pratik seçeneklerin önem kazanması, beraberinde hazır mamaya duyulan ihtiyacı da artırmıştır.

AB ülkelerinin unlu mamuller ithalatındaki payı da oldukça büyüktür. 2012 yılında 27 AB ülkesinin toplam ithalat rakamı 16,6 milyar dolardır. 2016 yılında ise bu rakam 23,5 milyar dolara yükselmiştir. AB ülkelerinin pazardaki toplam payının ise yüzde 51,59 olduğu belirtilmiştir.

Unlu Mamuller Sektör Raporu'nda yer alan bilgiye göre, dünya fırıncılık ürünleri pazarı 2010-2016 yılları arasında yıllık yüzde 3,9 bileşik büyüme oranı göstermiştir. Avrupa'nın baskın durumda olduğu fırıncılık ürünleri piyasasında, Asya ve Pasifik bölgesinin büyüme oranı ise yüzde 6,93'dür. Bu hızlı büyüme, gelişen bir pazar olarak Asya ve Pasifik bölgesindeki potansiyelin dikkat çektiğinin göstergesidir.

4.2. Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı

Tablo 16: Dünyada Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı ve Başlıca İhracatçı Ülkeler(Bin \$)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
AB (28)	16.957.886	18.952.156	19.375.461	17.350.421	18.107.743
Kanada	1.629.305	1.702.499	1.838.067	2.038.333	2.241.141
ABD	1.820.213	1.982.126	2.058.819	2.011.052	1.931.255
Meksika	731.018	754.057	786.254	901.213	1.097.313
Türkiye	739.220	877.556	938.933	915.051	886.759
Malezya	446.751	469.852	538.870	579.394	657.402
Endonezya	258.694	319.404	394.489	430.407	521.197
Çin	381.051	400.355	395.632	379.944	387.425
Tayland	274.641	314.792	327.771	354.682	383.472
Suudi Arabistan	307.283	351.938	339.148	355.464	338.859
Hindistan	245.986	301.061	300.593	305.849	338.599
Japonya	208.284	218.306	251.601	280.654	330.201
Rusya	266.742	344.001	360.595	305.999	323.042
Kore	229.009	256.306	291.686	286.563	280.745
Birleşik Arap Emirlikleri	119.800	119.561	138.829	160.387	220.928
Diğer	2.727.808	2.817.450	3.004.827	2.811.460	2.692.380
Dünya	27.343.937	30.191.962	31.360.587	29.466.873	30.738.461

Kaynak: Trade Map

2016 yılında unlu mamullerin ihracatında, bir önceki yıla göre %4,3'lük bir artış olduğu görülmektedir. Buna göre; 2012 yılı için 27 milyar 343 milyon \$ olan toplam ihracat hacmi, 2016 yılında 30 milyar 738 milyon \$'a ulaşmıştır.

Tüm bu rakamlardan yola çıkarak, ekmeğin uzun zamandır her evde temel gıda olarak tüketilmesinin, ekmeğin satış grafiklerinde büyük ölçekli değişiklikler izlenmemesinin sebebi olduğunu söyleyebiliriz. Ancak yeni ekmeğin çeşitlerine olan talebin artmakta olduğu çok açıktır. Yulaf ve kepek içerikli, tam tahıllı ekmeğin, özellikle de kahvaltılık ekmeğin ürünlerinde belirgin bir talep artışı görülmektedir. Bu tip ürünlerin tüketimindeki artışın, beyaz ekmeğin satış grafiğini etkileyeceği düşünülebilir.

5. Türkiye’de Buğday

5.1. Türkiye’de Buğday Üretimi

Türkiye, dünya buğday ekim alanının %3,5’ine sahiptir. Ülkemizde buğday ekim alanı; toplam işlenen tarım alanlarının yaklaşık %33’ünü, tahıl ekili alanların ise yaklaşık %67’sini kaplamaktadır.

Tablo 17: Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi, 1930-2000

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
1930	2.809.300	2.586.377	921
1940	4.381.420	4.067.950	928
1950	4.477.191	3.871.926	865
1960	7.700.000	8.450.000	1.097
1970	8.600.000	10.000.000	1.163
1980	9.020.000	16.500.000	1.829
1990	9.450.000	20.000.000	2.116
2000	9.400.000	21.000.000	2.234

Kaynak: TÜİK, 2016

1930 yılında 2.809.300 ha ekim alanında 2.586.377 ton üretim ve 921 kg/ha verim elde edilmişken 2000 yılında 9.400.000 ha ekim alanında 21 milyon ton üretim ve 2.234 kg/ha buğday verimi elde edilmiştir (Tablo 17).

Tablo 18: Türkiye Buğday Ekim Alanı, Üretimi ve Verimi, Son 10 Yıl

Yıllar	Ekim Alanı (Ha)	Üretim (Ton)	Verim (Kg/Ha)
2007	8.097.700	17.234.000	2.167
2008	8.090.000	17.782.000	2.345
2009	8.100.000	20.600.000	2.566
2010	8.103.400	19.674.000	2.440
2011	8.096.000	21.800.000	2.704
2012	7.529.639	20.100.000	2.672
2013	7.726.000	22.050.000	2.845
2014	7.919.208	19.000.000	2.429
2015	7.866.887	22.600.000	2.872
2016*	7.671.945	20.600.000	2.710

Kaynak: *TÜİK, TMO Tahmini

Son 10 yılın buğday ekim alanları 7,5–8,5 milyon hektar arasında, üretim miktarı ise 17,2–22,6 milyon ton arasında değişmektedir. 2016 yılı buğday üretimimiz ise 20,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. (Tablo 18).

Türkiye’nin buğday verimi yıllar itibariyle yükselme kaydetmiş olmasına rağmen ortalama dünya veriminin altındadır. Yüksek kaliteli tohum kullanımı, buğday verimliliğindeki en önemli faktörlerden biridir. Buğday üretimi için ayrılan ortalama 8,1 milyon hektar alan dikkate alındığında, hektar başına 200 kg tohum kullanımına dayanarak yıllık tohum talebi 1,6 milyon tondur. Buğday, kendi kendine döllen bir bitki olması ve ekilen tohumlukların 3 yılda bir sertifikalı tohumluklarla yenilenmesi nedeniyle ülkemizde her yıl yaklaşık 540 bin ton buğday tohumluğu kullanılması gerekmektedir. Ülkemizde üretilen sertifikalı tohumluk miktarı

2006 yılında 212 bin ton iken 2014 yılında 404 bin ton, 2015 yılında 484 bin ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 19).

Tablo 19: Türkiye Sertifikalı Buğday Tohumluğu Üretim Durumu (Ton), 2006-2015

Yıllar	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Miktar*	211.848	210.044	158.452	227.852	315.676	410.766	327.924	421.588	403.769	484.204

Kaynak: BUGEM, 2016

*Kamu ve özel sektör sertifikalı tohumluk üretim miktarı toplamıdır.

Tablo 20: Yılı Bölgeler Bazında Türkiye Buğday Üretimi (Bin Ton), 2016

Bölge Adı	Ekmeklik Buğday		Makarnalık Buğday	
	Miktar	%	Miktar	%
Marmara Bölgesi	2.935	17,3	1	0,0
Ege Bölgesi	1.087	6,4	468	12,9
İç Anadolu Bölgesi	5.683	33,5	1.397	38,7
Akdeniz Bölgesi	1.807	10,6	323	8,9
Doğu Anadolu Bölgesi	1.148	6,8	27	0,7
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	2.425	14,3	1.294	35,8
Karadeniz Bölgesi	1.895	11,1	110	3,0
Toplam	16.980	100	3.620	100

Kaynak: TÜİK'in 2016 verilerine göre TMO tarafından yapılan bölgeler bazında üretim tahminidir.

Ülkemizde her bölgede yetiştirilebilen buğday özellikle İç Anadolu Bölgesi'nde yaygın olarak üretilmektedir. 2016 yılı ekmeklik buğday üretiminde %33,5'lik pay ile ilk sırada İç Anadolu Bölgesi yer almaktadır. Bunu %17,3 ile Marmara Bölgesi ve %14,3 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi izlemektedir. Üretimde en az pay Doğu Anadolu ve Ege Bölgelerine aittir. Makarnalık buğday üretiminde ise ilk sırayı %38,7 ile İç Anadolu Bölgesi, %35,8 ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi ikinci sırayı ve %12,9 ile üçüncü sırayı Ege Bölgesi almaktadır (Tablo 20).

Tablo 21: Türkiye'deki Un, Yem, Makarna, İrmik, Bulgur, Bisküvi, Çeltik ve Nişasta Fabrikaları, '16

Fabrikalar	Fabrika Sayısı (Faal)	Yıllık Kapasite (Ton)		Kapasite Kullanım Oranı (%)
		Kurulu Kapasite (Ton/Yıl)	Fiili Kapasite (Ton/Yıl)	
Buğday Unu	677	37.141.818	17.835.468	48
Yem	444	34.279.733	18.753.711	55
Makarna	25	1.866.743	1.322.457	71
Bulgur	103	1.810.637	1.236.412	68
Bisküvi	30	1.257.213	727.234	58
İrmik	15	936.824	726.906	78
Çeltik	129	3.949.855	1.628.260	41
Nişasta	12	2.271.766	1.925.846	85

Kaynak: TMO, 2017

Türkiye'de toplam 1.435 adet un, yem, makarna, irmik, bulgur, bisküvi, çeltik ve nişasta fabrikası faal olarak çalışmaktadır (Tablo 21).

5.2. Türkiye Buğday İthalat ve İhracatı

Tablo 22: Türkiye'nin Buğday (Durum Buğday Dâhil) İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin S)	Ort. Fiyat (S/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin S)	Ort. Fiyat (S/Ton)
2007	2.147.107	570.390	266	18.281	9.132	500
2008	3.708.003	1.483.190	400	8.005	5.569	696
2009	3.392.692	901.858	266	301.457	60.692	201
2010	2.554.189	655.044	256	1.171.002	200.848	172
2011	4.754.682	1.623.089	341	5.233	2.580	493
2012	3.719.174	1.125.977	303	116.079	34.248	295
2013	4.053.001	1.289.235	318	275.132	79.317	288
2014	5.285.243	1.545.853	292	68.572	35.356	516
2015	4.349.820	1.103.420	254	68.798	32.394	471
2016	4.225.784	892.409	211	26.503	11.439	432

Kaynak: TÜİK, 2017

Buğday üretimi konusunda kendine yeterliliği oldukça yüksek düzeyde olan ülkemizin TÜİK verilerine göre 2014/15 dönemi yeterlilik derecesi %89,2'dir. Ancak bazı yıllar olumsuz iklim koşullarına bağlı olarak üretim ve kalitede yaşanan sorunlardan dolayı talep karşılanamamakta ve ithalat yapılmaktadır. Ülkemiz tarafından buğday ithalatı yapılmasının ve ithalatın yıllar içerisinde artış göstermesinin en önemli sebebi, buğdaya dayalı mamul madde (un, makarna, bisküvi, irmik ve bulgur) ihracatının giderek artmasıdır.

Genel olarak ülkemizde buğday, arpa ve mısır üretimimiz iç talebi karşılayacak düzeydedir ancak artan mamul madde ihracatımız için gerekli ham madde ihtiyacının karşılanmasına yönelik olarak ithalat yapılmaktadır.

Ülkemizin 2015 yılında olumlu iklim şartlarındaki olumlu gelişmeye bağlı olarak üretimde yaşanan artışla buğday ithalat miktarı 4 milyon 350 bin ton olurken 2016 yılında hafif bir gerileme gerçekleşmiş ve 4 milyon 226 bin tona gerilemiştir.

Ülkemizde, son dönemlerde buğday ithalatının büyük çoğunluğu navlun ve rekabetçi fiyat avantajına bağlı olarak Rusya Federasyonu, Ukrayna, Litvanya, Meksika ve Kazakistan'dan yapılmaktadır.

Ülkemiz buğday üretiminde arz fazlası olduğu dönemlerde TMO, piyasaları düzenlemek amacıyla diğer müdahale yöntemlerinin yanı sıra ihracat da yapmaktadır. Ülkemizin 2010 yılı buğday ihracat miktarı 1 milyon 171 bin ton ile son dönemin en yüksek seviyesidir. 2016 yılı buğday ihracatı ise yaklaşık 26 bin 500 ton olarak gerçekleşmiştir (Tablo 22).

Tablo 23: Türkiye Makarnalık (Durum) Buğday İthalat ve İhracat Miktarları

Yıllar	İthalat			İhracat		
	Miktar (Ton)	Değer (Bin S)	Ort. Fiyat (S/Ton)	Miktar (Ton)	Değer (Bin S)	Ort. Fiyat (S/Ton)
2007	127.785	36.487	286	13.638	6.387	468
2008	151.554	85.555	565	2	2	848
2009	111.342	48.694	437	100.335	28.573	285
2010	80.632	25.373	315	345.345	63.085	183
2011	24.440	9.465	387	1.883	814	432
2012	217.583	83.425	383	43	32	748
2013	588.539	228.563	388	135	102	755
2014	592.852	214.257	361	32.134	17.522	545
2015	463.989	187.016	403	48.077	22.487	468
2016	756.361	203.583	269	16.982	6.060	357

Kaynak: TÜİK, 2017

Ülkemizin 2007–2016 yılları makarnalık buğday ithalat ve ihracat verilerine ilişkin bilgiler Tablo 22’de yer almaktadır. 2016 yılında makarnalık buğday ithalatı, yaklaşık 756 bin ton ile son yılların en yüksek seviyesinde gerçekleşmiştir. Makarnalık buğday ithalatının yıllar içerisinde artmasında ülkemiz mamul madde (makarna, bulgur, bisküvi, irmik ve şehriye) ihracatındaki artış önemli rol oynamaktadır. Ülkemizin 2016 yılı makarnalık buğday ihracatı yaklaşık 17 bin tondur.

Tablo 24: Türkiye Buğday Mamulleri İhracatı

Ürünler	2012		2013		2014		2015		2016	
	Miktar (BinTon)	Değer (Bin S)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin S)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin S)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin S)	Miktar (BinTon)	Değer (Bin S)
Un	1.993	840.817	2.142	946.605	2.207	931.232	2.797	978.591	3.533	1.078.202
Bulgur	123	69.502	160	97.157	211	122.647	200	101.153	278	111.789
İrmik	28	14.577	24	13.358	28	17.652	38	23.614	40	16.881
Makarna	506	357.800	693	493.929	735	506.864	672	417.993	831	422.026
Pasta, Kek, Bisküvi vb.	316	738.997	377	877.010	409	938.762	403	914.407	408	886.058

Kaynak: TÜİK, 2017

Ülkemiz, yıldan yıla artan mamul madde ihracatı ile dünyanın önemli unlu mamuller ihracatçısı konumuna gelmiştir. 2016 yılında; Türkiye un ihracatı 3.534 bin ton, makarna ihracatı 831 bin ton, bulgur ihracatı 278 bin ton, irmik ihracatı 40 bin ton ve bisküvi ihracatı 408 bin ton olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılında, mamul madde ihracatında 2015 yılına göre en fazla artış un ve irmikte gerçekleşmiştir (Tablo 24). Birleşmiş Milletler bünyesinde faaliyet gösteren Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) verilerine göre; 2015 yılında ülkemiz dünya un ve bulgur ihracatında birinci, makarna ihracatında ise ikinci sırada yer almıştır. İrmik ve bisküvi ihracatımız ise her yıl artarak devam etmektedir.

Tablo 25: Türkiye Buğday İhracat Miktarı ve Mamul Madde İhracatları Buğday Karşılığı (Ton)

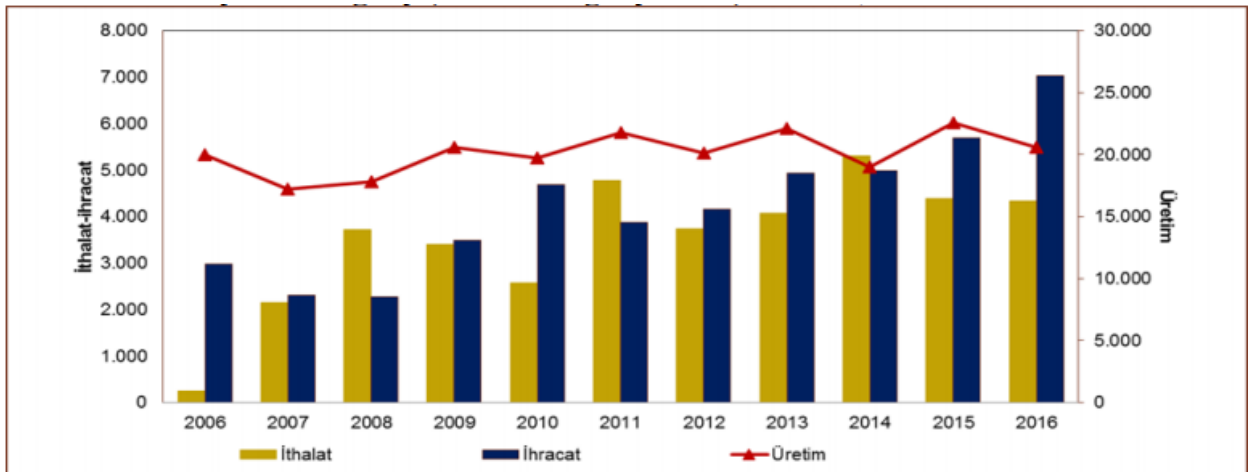
Yıllar	Buğday İhracat Miktarı	Mamul Madde İhracatları (Buğday Karşılığı)	Toplam İhracat
2007	18.281	2.289.438	2.307.719
2008	8.005	2.266.190	2.274.195
2009	301.457	3.189.774	3.491.231
2010	1.171.002	3.515.758	4.686.760
2011	5.233	3.872.466	3.877.699
2012	116.079	4.044.628	4.160.707
2013	275.132	4.660.320	4.935.452
2014	68.572	4.926.658	4.995.230
2015	68.798	5.616.627	5.685.425
2016	26.503	6.999.194	7.025.697

MAMUL MADDE BUĞDAYA ÇEVİRME KATSAYILARI	UN	MAKARNA	BULGUR	İRMİK	BİSKÜVİ
	1,358	1,660	1,450	1,660	0,870

Kaynak: TÜİK, 2017

Yıllar itibariyle mamul madde ihracatları artış göstermiş olup 2016 yılında mamul madde ihracatımızın buğday karşılığı 7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 10: Türkiye Buğday (Durum Buğday Dâhil) Üretimi, İthalatı ve İhracatı

Kaynak: TÜİK, 2017

NOT: Buğday ithalat ve ihracat rakamlarının içerisinde, mamul madde ithalat ve ihracatının buğday karşılıkları dâhildir.

Grafik 10 incelendiğinde Türkiye buğday üretimi, 2015 yılına göre biraz gerileyerek 2016 yılında 20,6 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

6. Türkiye’de Un

Ülkemizin yıllık üretim ve stok miktarları tüketimimize yetecek miktarda olmakla birlikte, mevsimsel dalgalanmalar ve kaliteli buğday arzında yaşanan sıkıntılardan dolayı özel sektörün ilave taleplerinin karşılanması amacıyla unun en önemli hammaddesi olan buğdayın ithalatı yapılmaktadır. Un ihracatında son yıllarda yaşanan olumlu gelişmeler de kaliteli buğday ithalatı ihtiyacını açıklar nitelikte görülmektedir.

Dünya’da başlıca buğday üreticisi ülkeler aynı zamanda en fazla un üretimi yapan ülkeleri oluşturmaktadır. Ancak, üretimde söz sahibi olmayan, yoğun ithalat yapan bir ülke olarak Japonya, dünyanın önemli un üreticisi ve ticaretini yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Un sektörünün stratejik önemi,

ekonomik kriz anlarında daha iyi anlaşılmaktadır. 2007 – 2008 küresel ekonomik krizi gıda sektörünün önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Un sektörü, çiftçisiyle, fırıncısıyla, yarattığı istihdamı ve tüketicisiyle birlikte milyonlarca kişinin hayatını doğrudan etkilemektedir.

Ülkelerin tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte ilk olarak denedikleri sanayi sektörü genel olarak un sanayi olup Türkiye'nin de başlangıcından beri özel sektör tarafından geliştirilen bu sektörü, içinde bulunulan dönemde ülke gereksiniminin 3 katı kadar kapasiteye, uluslararası düzeyde teknolojik düzeye ve bilgi birikimi ile deneyime sahip bir kolu olmuştur.

Un sanayi tarım politikaları ile ve özelde buğday politikaları ile şekillenmiş olup, ucuz ekmek için devletin buğday tahsisi verdiği dönemlerden aşırı rekabet ortamında ürün çeşitlenmesine, ihracata yönelen bir sektöre geçilmiştir. Tahsis dönemlerinde devlet eli ile aşırı kazananlar nedeni ile un fabrikaları sayısı ve kapasitelerinde patlama yaşanmış ve daha sonra da makine sanayinin gelişimi ile kolaylaşan un fabrikası kuruluşu sonucu bugünkü atıl kapasitelere ulaşılmıştır.

6.1. Türkiye'de Un Üretimi

Türkiye'de 700 un fabrikası aktif olarak çalışmaktadır. Bu fabrikaların bölgelerimiz itibariyle dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 26: Bölgelerimize Göre Un Fabrikaları Dağılımı

Bölge	Fabrika Sayısı
İç Anadolu Bölgesi	202
Karadeniz Bölgesi	141
Marmara Bölgesi	135
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	94
Ege Bölgesi	54
Akdeniz Bölgesi	46
Doğu Anadolu Bölgesi	28
Toplam	700

Bu verilere göre, fabrikaların % 28'si İç Anadolu Bölgesinde, % 20'si Karadeniz Bölgesinde, % 19'u Marmara Bölgesinde, % 13'ü Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, % 7.5'u Ege Bölgesinde, % 6.4' ü Akdeniz Bölgesinde ve % 4'ü ise Doğu Anadolu Bölgesinde yer almaktadır.

İşletmelerin kuruluş yeri ve yatırım planları analiz edildiğinde, hammaddeye, pazara ve altyapıya yakınlığın önemli olduğu, ayrıca Türkiye'de buğday ekim ve üretim alanlarının bu seçimde önemli rol oynadığı anlaşılmaktadır.

İşletmeler buğday alımını, her ay yaptıkları gibi sadece buğday hasadının yapıldığı dönemde de yapmaktadırlar. Alınan buğdaylar yoğun olarak piyasadan tedarik edilirken konjonktüre bağlı olarak da TMO'dan da alım gerçekleştirilmektedir. Satın alınan buğday için pazara yakınlık birinci kriter olarak gözükürken diğer bölgelerden alım veya ithalatta seçenek olarak kullanılmaktadır.

Türkiye'deki toplam un üretim kapasitesi 32,5 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Bunu yanında fiili üretim ise yaklaşık 14,5 milyon tondur. Mevcut üretim kapasitesi, Türkiye'deki toplam un tüketiminin 3 katıdır. Kapasite kullanımında dünya ortalaması % 65 iken bu oran Türkiye için % 45'tir. Ayrıca Türkiye'nin mevcut un üretim kapasitesi, tüm dünyada 11 milyon ton olan un ticaretini karşılayabileceği gibi, 7,5 milyon tonluk kapasite fazlası da yaratmaktadır.

Un sektöründeki kapasite fazlasının yarattığı birçok sorunlar da vardır. Öncelikle, ABD ve Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye’deki un sanayisi sektöründe faaliyet gösteren firma sayısı oldukça yüksektir. Bu nedenle, pek çok fabrika düşük kapasiteyle çalışmak zorunda kalmaktadır. Kapasite kullanım oranları ABD’de yüzde 90’lardadır. İngiltere’de yüzde 100’e yaklaşmaktadır. Dünya ortalaması ise yüzde 65’lerdedir. Türkiye’de ise bu oran yüzde 45’leri ancak bulmaktadır.

Ekonomik bir faaliyet ve işletmecilik mantığı açısından Türk un sanayisinin mevcut yapısı rasyonel ve rantabl görünmemektedir. Üstelik ülkemizde un sanayisinin önünü açacak belirli politika oluşturulmamışken, yeni yatırımlara girilmesi sektör açısından önemli riskler de doğurmaktadır(Dünya’da ve Türkiye’de Un Sanayisinin Gelişimi ve Sorunları, Prof. Dr. Birol AKGÜN). Söz konusu risklerin başında;

- Unculuk sektöründeki firmaların çoğunun küçük ve orta ölçekli işletmeler olması ve düşük kapasite ile çalışmaları ölçek ekonomisinin getireceği avantajlardan faydalanmasını engellemektedir.
- Artan rekabetten dolayı üretici kar marjları giderek düşmektedir.
- İşçilik, enerji fiyatları ile ulaştırma ve pazarlama maliyetleri giderek artmaktadır
- Kalifiye eleman teminindeki sıkıntılardan dolayı firmalar hijyen kurallarını ve kalite standartlarını yeterince uygulayamamaktadırlar.

6.2. Türkiye Un İthalatı

Tablo 27: Türkiye Un İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
Bosna Hersek	0	0	1.608	3.794	65.867
Maldivler	0	0	0	0	1.377
Slovakya	0	0	0	0	172
Suriye	0	22	0	25	75
İtalya	6	58	113	120	55
Belçika	3	1	1	5	6
Fransa	21	14	14	2	4
İsveç	2	1	3	2	4
Romanya	0	0	1	48	3
Çad	0	1	0	0	0
Diğer	96	40	1.564	153	0
Toplam	128	136	3.306	4.149	67.564

Kaynak: Trade Map

Türkiye her ne kadar un üretiminde kendi kendine yeten bir ülke olsa da Tablo 27’e göre artan oranda bir ithalat seyri görünmektedir. Özellikle 2016’da Bosna Hersek’ten yapılan 66 bin tonluk un ithalatı dikkate değerdir.

6.3. Türkiye Un İhracatı

Tablo 28: Türkiye Un İhracatı ve Başlıca İhracat Yapılan Ülkeler (Bin \$)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
Irak	409.448	468.481	476.648	444.150	492.822
Sudan	21.526	18.745	35.171	148.543	165.885
Suriye	10.850	86.313	101.272	77.144	99.157
Angola	19.276	43.296	49.463	55.258	41.224
Filipinler	68.514	60.355	51.389	37.639	27.415
Madagaskar	24.045	17.603	11.057	17.999	27.134
Benin	2.343	14.728	17.624	18.730	23.738
Endonezya	73.559	22.156	19.215	8.643	20.864
Yemen	717	3.049	2.994	28.458	19.661
Somali	1.049	7.064	2.893	1.338	15.590
İsrail	9.741	12.723	24.434	23.280	13.341
Çin	27	0	84	5.114	11.513
Gana	16.083	16.629	12.118	9.867	11.425
Lübnan	394	5.894	4.698	9.977	7.785
Çad	621	1.479	1.467	2.265	7.361
Diğer	182.619	168.098	120.706	90.201	93.563
Dünya	840.817	946.605	931.232	978.607	1.078.489

Kaynak: Trade Map

Dünya un ihracatında söz sahibi olan Türkiye, en fazla un ihracatını Irak'a gerçekleştirmektedir. 2015 yılında Sudan'a ve 2013 yılında Suriye'ye olan ihracatındaki artışların bu ülkelerin iç karışıklıklarının arttığı dönemlere tekabül etmesi unun temel gıda maddesi olmasının bir yansıması olarak tekrar karşımıza çıkmaktadır.

7. Türkiye'de Ekmek ve Unlu Mamuller

Türkiye, kişi başına düşen yıllık ekmek tüketiminde ilk sırada gelen ülkelerden biridir. Ekmek ve unlu mamuller pazarı da Türkiye'nin yiyecek içecek sektörünün önde gelen alt pazarlarından biridir. Türk halkının beslenme biçiminde oldukça büyük bir yere sahip olan unlu mamullerin alt pazarında, toplam gıda firmalarının %65'i faaliyet göstermektedir. Türkiye'deki beslenme biçiminin geleneksel varlığını fazla değişmeden devam ettirmesi, 2009 ve 2008 yıllarında gerçekleşen küresel krizden en az zararla çıkmasına olanak sağlamıştır. Yine de yükselen gelir düzeyi, organize perakendeciliğin yükselmesi ve çalışan kadın sayısının da artmasıyla hazır, dondurulmuş, paketlenmiş ürünlere olan talep de yükselişe geçmiştir. Deloitte'un verdiği bilgiye göre; Avrupa'da kişi başı paketlenmiş gıda tüketimi en az olan ülke Türkiye'dir. Bu gerçekten yola çıkarak, Türkiye'nin unlu mamuller alt pazarında önemli bir potansiyeli barındırdığı söylenebilir. Tüm dünyada yaygınlaşan sağlıklı beslenme, tam tahıllı, kepekli, hafif ürünlere yönelim, Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Bunun neticesinde tüketicilerin tam tahıllı, özel yapılmış, çeşitli içeriklere sahip unlu mamullere ilgisi de artmıştır.

Türkiye'de ekmeğin unlu mamuller tüketiminde en büyük payı oluşturduğu bilinmektedir. Euromonitor'un yaptığı bir araştırmaya göre; 2006 yılı toplam ekmek tüketimi 10.540 milyon tondur. 2011 ekmek tüketimi ise 11.522 milyon tondur. 2016 yılında ise %0,9'luk bir büyüme öngörülmektedir. Paketlenmiş ve paketlenmemiş ürün tüketimine bakılacak olursa; 2006 yılı paketlenmiş ürün tüketiminin 26,9 bin, paketlenmemiş ürün tüketiminin ise 10,511 milyon ton olduğu görülmektedir. 2011 yılında ise

paketlenmiş ürünlerin 33,6 bin ton tüketime ulaştığı izlenmektedir. Yaklaşık %25’lik büyüme ile paketlenmiş ürün tüketimi dikkat çekicidir. 2016 yılında ise öngörülen büyüme oranı %53,7’dir.

Ekmek tüketiminde paketlenmiş ürün pazarındaki bu potansiyel oldukça ilgi çekicidir. Paketlenmemiş ürünlerde 2006 ve 2011 yılları arasında %9,3’lük bir büyüme söz konusudur. 2011 yılında 11.486 milyon tonluk tüketim miktarı saptanan paketlenmemiş ürün tüketiminde, 2016 için öngörülen büyüme oranı %0,7’dir. Verilen bilgilerden de yola çıkılacak olursa, Türkiye’de ekmek tüketiminde paketlenmiş ürünlerin geleceğinin son derece umut verici olduğu açıktır.

7.1. Türkiye’de Ekmek ve Unlu Mamuller Üretimi

Bütün ülkelerde halen vazgeçilmez bir gıda maddesi olarak önemini koruyan ekmeğin özel bir yeri vardır. Ekonomik açıdan ürettiği değer ve beslenme yönünden içerdiği besin maddeleri yanında hala en ucuz enerji kaynağı olması ekmeğin önemini vurgulamaktadır. Türkiye’de ekmek üretimi henüz gerçek bir sanayi dalı haline gelememiştir. Türkiye genelinde üretim yapan fırınların %60’a yakını hala kara fırın düzeyinde olup kapasite kullanımı fırınlarda %64,2, ekmek fabrikalarında %62,3 oranında gerçekleşmekte ve büyük bir atıl kapasite olduğu anlaşılmaktadır.

Ekmek tüketim miktarında alışkanlık, satın alma gücü gibi etkenler dışında, coğrafi bölgelerde kadın– erkek, yaşlı–çocuklarda, ağır ve hafif işlerde çalışanlarda kentlerde ve kırsal kesim ile gecekondu semtlerinde değişimler gözlenmektedir.

Fırınların unlu mamul çeşidi içinde ekmek üretimi %90 ile en büyük paya sahiptir. Üretilen ekmek türleri içinde ise geleneksel olarak francala tipi ekmek türü en yüksek oranı kapsamaktadır. Fırınlar geleneksel ekmek üretimi yanında gramajları daha düşük olan tost, hamburger ve sandviç ekmeklerini de üretmektedirler. Simit %9 ile poğaçaya ise %1’lik üretim oranları ile fırınlarda üretilen unlu mamul çeşitleri pastasından çok düşük paylar almaktadır. Bunun nedeni ise simit ve poğaçaya üretiminin genelde pastane işletmeleri tarafından üretilmesidir.

Un fabrikaları, tip 550 un çeşidinden %60, tip 650’den %39, özel amaçlı çeşidinden de %1 oranında üretmektedirler.

Tablo 29: Un ve Unlu Mamul İşletmelerinin Fiyatlandırma Politikaları(%)

Fiyatlandırma Politikaları	Fırınlar%	Pastaneler%	Un Fabrikaları%
Rekabete Dayalı	55	20	55
Maliyete Dayalı	40	75	15
Talebe Dayalı	5	5	30
TOPLAM	100	100	100

Fırın işletmeleri yasal olarak uzun dönemdir ekmek fiyatında yüksek artış olmaması ve ham madde girdi fiyatlarının yüksek oluşundan dolayı çok düşük kar marjlarında çalışmaktadırlar. İşletmelerin Tablo 29’a göre %55’i rekabete dayalı fiyatlandırma politikasını yürütmektedirler.

Pastanelerin büyük çoğunluğu (%75) müşteri kaybetmemek için mamullerini değişmeyen kalite standartlarında üretmekte ve maliyete dayalı fiyatlandırmayı uygulamaktadır (Tablo 29).

Un fabrikaları, işletmenin maliyeti ya da malına olan talebin değişebileceği ancak rakiplerinin fiyatı değiştirmedeği sürece kendi satış fiyatını değiştirmedeği, rakiplerinin fiyatlarına daha çok önem verildiği göz önünde tutulduğu rekabete dayalı fiyatlandırmayı işletmelerin %55’i uygulamaktadır (Tablo 29).

7.2. Türkiye’de Ekmek ve Unlu Mamuller Satışı

Pazarlamanın temel görevi malların (hizmetlerin, düşüncelerin) değişimini kolaylaştırmak ve değişimini sağlamaktır. Bir malın ya da bir dizi malın değişimini kolaylaştırmak ve sağlamak için mal, dağıtım ve fiyatla ilgili eylemler yapıldıktan sonra satış çabalarına sıra gelir. Türkiye’deki fırın işletmelerinin %70’i, pastanelerin %80’i, un fabrikalarının ise %100’ü tutundurma faaliyetlerinin bir ya da birkaçını uygulamaktadırlar. Geriye kalan dilim kesimi ise satış çabası uygulamayı bugüne kadar hiç planlamamış veya gereksiz görmüş ya da satışlarını arttıracığı inancında olmamışlardır. Satışı geliştirme faaliyetlerinin tümü tutundurma ya da başka bir deyişle promosyon olarak da adlandırılmaktadır.

Tablo 30: Un ve Unlu Mamul İşletmelerinin Tutundurma Faaliyetlerini Toplamda Kullanma Payları(%)

Fırınlar		Pastaneler		Un Fabrikaları	
Tutundurma Faaliyetleri	Oran%	Tutundurma Faaliyetleri	Oran%	Tutundurma Faaliyetleri	Oran%
Reklam	15	Reklam	37	Reklam	18
Kişisel Satış	15	Kişisel Satış	10	Kişisel Satış	55
Satış Promosyonları	40	Satış Promosyonları	33	Satış Promosyonları	27
Hiçbiri	30	Hiçbiri	20	Hiçbiri	-
TOPLAM	100		100		100

Un ve unlu mamul üreten işletmelerin tutundurma faaliyetleri incelendiğinde; Fırın işletmeleri içinde reklâm verenlerin oranı %15’dir. Reklam veren fırıncıların tümü işletme ilk açıldığında tanıtım amacıyla reklam vermekte, reklâm aracı olarak yerel televizyonu ve radyoyla birlikte, postalama yöntemini de kullanılmaktadırlar. Pastane işletmelerinden ise tutundurma faaliyetlerini uygulayanlardan reklam aracı kullanım oranı %37’dir. Reklam aracı olarak ise yerel televizyon ve yerel gazeteler ilk sırayı almaktadır. Un fabrikaları reklâm eylemini %18’lik bir dilimde kullanmışlardır. Reklam araçlarından yerel televizyon, yerel gazeteler ve açık yerlerde reklam yaklaşık aynı payda kullanılmaktadırlar(Tablo 30).

Uygulanan tutundurma faaliyetlerinden kişisel satış yöntemini incelediğimizde; fırın işletmelerinde işletme sahibi müşterilerini sürekli ziyaret ederek müşteri memnuniyetini sorgulamakta, yine işletme sahibi pazar payını arttırmak amacıyla pazardaki potansiyel alıcılarla görüşerek fırın türü işletmelerin %15’i kişisel satış uygulamaktadır. Kişisel satışı uygulayan pastane işletmeleri ise %10 gibi düşük bir orana sahiptir. Un fabrikalarının ise pazarlama departmanlarında görevli pazarlama elemanları pazar payını arttırmak amacıyla pazarda umulan alıcıları dolaşarak kişisel satış gerçekleştirmektedir. Ayrıca mevcut müşterilerinin de memnuniyetlerini sorgulamak ve satış miktarını arttırmak için ziyaretler yapmaktadırlar. Un fabrikalarında kişisel satış yöntemini uygulama oranı Tablo 30’a göre %55’dir.

Satış promosyonları kişisel satış ve reklamın dışında kalan tutundurma faaliyetleridir. Tüketicileri satın almaya özendirmek ve araçların işlevlerini daha etkin kılmak için yapılan her türlü çabalardır. Yaklaşık her iki fırından biri satış promosyonu olarak belli bir miktarın üzerinde aracıya mal satışı yapıldığında yüksek iskonto yöntemini uygulamaktadır. Fırınların satış promosyonu uygulama oranı %40’dır. Toplumsal ve kültürel olarak veya kişisel kutlanan özel günlerde satış yapılan malın yanında küçük hediyeler verme ve yine bazı ürünlerinde indirim uygulama pastane işletmelerinin yaptığı satış promosyonlarında en fazla kullanılan yöntemlerdir. Yine araçlara belli bir kotanın üstündeki satışlarda yüksek iskonto yapmak diğer sıralarda gelen bir satış promosyonu yöntemidir. Pastanelerde satış promosyonu uygulayanların oranı % 33’tür. Un fabrikaları içinde satış promosyonu uygulayan işletme oranı ise %27’dir(Tablo 30). Un fabrikaları da satış

promosyonu olarak belli bir satış kotasını aşan araçlarına ilave bedava mal vermekte veya iskonto yapmaktadır. Yine un fabrikaları pazarlama elemanlarına belli bir satış kotasını aştıklarında prim vererek elemanlarını ödüllendirmekte ve bu ödüllendirme satış çabalarının artmasını sağlamaktadır.

7.3. Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İthalatı

Tablo 31: Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İthalatı ve Başlıca İthalatçı Ülkeler (Ton)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
AB (28)	15.175	17.684	15.430	19.397	20.183
Çin	142	206	178	277	276
Malezya	0	7	3	0	121
ABD	99	208	163	91	102
İsrail	47	49	44	62	61
Serbest Bölgeler	27	3	2	9	54
İran	15	0	0	0	28
Mauritus	13	12	14	18	19
Birleşik Arap Emirlikleri	0	0	1	17	16
Avusturya	4	60	7	4	12
Kore	0	2	24	17	11
Hindistan	0	0	5	4	8
Singapur	10	9	11	11	7
Tayland	5	5	5	4	7
Tunus	0	7	2	23	3
Diğer	46	59	52	144	4
Dünya	15.583	18.311	15.940	20.077	20.912

Kaynak: Trade Map

2016 yılında ekmek ve unlu mamullerin ithalatında, bir önceki yıla göre %4,2'lik, 2015 yılında ise önceki yıla göre %25,9'luk bir artış olduğu görülmektedir. 2015 yılındaki bu artış dikkate değerdir. Bunlara göre; 2012 yılı için 15,5 bin ton olan toplam ithalat hacmi, 2016 yılında 21 bin tona ulaşmıştır.

7.4. Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı

Unlu mamuller pazarında Türkiye'nin ilk kayda değer ihracat girişimlerinin 1980 yılında başladığı bilinmektedir. İlk zamanlar daha çok Rusya ve Orta Asya Ülkeleri üzerinden ilerleyen ihracat faaliyetlerinin, 1998'deki Rusya krizinden ve 2001 yılında Türkiye'de yaşanan krizden oldukça etkilendiğini söylemek mümkündür.

Türkiye'nin unlu mamuller pazarında ihracat rakamları ithalat rakamlarına nazaran daha yüksek seviyededir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre; 2010 yılında 715 milyon Dolar değerinde 562 bin tonluk unlu mamul ihracatı gerçekleştirilirken, 2011 yılında ihracat değer bazında 957 milyon Dolar'a, miktar bazında da 712 bin tona ulaşmıştır. 2012 yılında unlu mamul ihracatı miktar bazında 848 bin tona, değer bazında 1.155 milyon Dolar'a; 2013 yılında ise miktar bazında 1.100 bin tona, değer bazında 1.435 milyon Dolar'a ulaşmıştır. 2014 yılına ait geçici veriler ise artışın devam edeceğine işaret etmektedir.

TÜİK verilerine göre 2013 unlu mamuller ihracatının değer bazındaki %61'lik dilimini 1905 GTİP koduyla temsil edilen ekmek, bisküvi, kek, vb. oluşturmaktadır. Türkiye'nin unlu mamuller ihracatında Irak, Almanya, Suudi Arabistan ve Yemen önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır. Türkiye unlu mamuller

ithalatında ise düşük rakamlar gözlenmektedir. 2010 ve 2011 yıllarında unlu mamullerin toplam ithalatı miktar bazında 29 bin ton civarındadır. 2012 yılında bu rakam 24 bin tona düşmüş, 2013 yılında ise 28 bin tona çıkmıştır. İthal edilen ürün tablolarına bakıldığında 1904 GTİP ürün koduyla başlayan kavrulmuş, kabartılmış hububat mamulleri, vb. ürünlerin unlu mamuller ithalatında lider olduğu görülmektedir. Kavrulmuş, kabartılmış hububat mamullerinin hemen ardından ise 1905 GTİP koduyla başlayan ekme, bisküvi, kek, vb. ürünler gelmektedir. Yapılan bisküvi ihracatıyla kıyaslanacak olursa, bisküvi ithalatının oldukça düşük düzeyde gerçekleştiği görülmektedir. Bisküvi ithalatında en çok tercih edilen ülkeler ise Polonya, Almanya ve Belçika'dır.

Tablo 32: Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller İhracatı ve Başlıca İhracat Ülkeleri (Bin \$)

Ülkeler	2012	2013	2014	2015	2016
Irak	248.975	291.563	282.787	263.261	299.637
AB (28)	92.807	104.472	106.338	96.403	108.231
Suudi Arabistan	42.285	40.641	51.168	66.919	59.171
Suriye	5.722	41.174	67.739	53.357	38.281
Lübnan	20.893	24.322	27.953	34.120	36.941
Yemen	33.425	43.362	55.497	52.063	36.300
Filistin	13.426	19.292	26.529	31.120	28.246
İsrail	23.518	26.794	18.814	17.257	24.769
Azerbaycan	21.554	29.147	33.090	32.285	17.550
Cezayir	27.554	27.158	28.929	22.948	15.314
Birleşik Arap Emirlikleri	8.904	7.925	8.496	10.815	14.119
Ürdün	17.505	16.734	12.823	12.127	14.058
Libya	41.280	47.166	37.672	47.077	13.646
ABD	9.780	9.729	9.198	11.198	13.633
İran	2.357	1.483	2.882	5.503	12.513
Diğer	129.238	146.593	169.026	158.599	154.345
Dünya	739.220	877.556	938.933	915.051	886.759

Kaynak: Trade Map

Dünya ekme ve unlu mamuller ihracatında 5. olan Türkiye, en fazla ekme ve unlu mamuller ihracatını, un ihracatını da en fazla yaptığı ülke olan Irak'a gerçekleştirmektedir. Tablo 32'ye göre Türkiye'nin ekme ve unlu mamuller ihracatında en çok söz sahibi olduğu bölgenin Orta Doğu olduğu görülmektedir. 2013 yılında Suriye'ye olan ihracatındaki artış sebebinin ise bu ülkelerin iç karışıklıklarının artması olduğu açıkça görülmektedir.

7.5. Türkiye Ekmek ve Unlu Mamuller Sektöründeki Mevzuat Gelişimi

Sürekli büyüme eğilimi gösteren ekme ve unlu mamuller sektörünü en çok etkileyen, ekme sektörünü düzenleyen mevzuattır. Ülkemizde ekme ile ilgili ilk düzenlemeyi Türk Gıda Kodeksi altında 1997 yılında(20.08.1997-Ekme ve Çeşitleri Tebliği) yapılmış, bunu 2002 yılında(15.02.2002) yapılan düzenleme takip etmiştir.

2002 yılındaki mevzuat değişik tarihlerde üç kez revize edilmiş, ancak söz konusu tebliğ ve değişiklikleri; uygulamada karşılaşılan sorunları(ambalajlı ekme satış zorunluluğu, gramaj gibi)ve halkın daha sağlıklı ürünler tüketme taleplerini(kepek oranı yüksek, tuz miktarı az ekme, hijyen koşulları) çözmek konusunda yetersiz kalmıştır. Bu nedenle de söz konusu tebliğin yenilenme ihtiyacı ortaya çıkmış, buna istinaden 04.01.2012 tarih ve 28163 sayılı Türk Gıda Kodeksi Ekme ve Ekme Çeşitleri Tebliği yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Tebliğ buğday unundan veya buğday ununa diğer tahıl unları karıştırılarak yapılmış ekmeği, ekme çeşitlerini ve diğer ekme çeşitleri ile ekşi hamur ekmeğini kapsamakta olup kurutulmuş

ekmekler, dondurulmuş hamur teknolojisi ile üretilen ekmekler, yufka, bazlama, pide, simit vb. ise kapsam dışında yer almaktadır.

Tebliğ; tüketime sunulan ekmek, ekmek çeşitleri ve diğer ekmek çeşitleri ile ekşi hamur ekmeklerinin tekniğine uygun ve hijyenik şekilde üretim, muhafaza, taşıma ve pazarlamasını sağlamak üzere bu ürünlerin özelliklerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Tebliğ ile ekmeğin kalite özelliklerinde bazı iyileştirmeler yapılmış, getirilen değişiklik ile ekmekteki tuz oranı %1,5'e indirilmiş, 100 g ekmeğin içerdiği tuz miktarı 1,75 gramdan 1,5 grama düşürülmüştür. Böylece ekmeğin gramajında yapılan düşüş ile ekmeğin içindeki tuz miktarında %30 bir azalma olmuştur.

Tebliğdeki bir diğer değişiklik ise kepek oranının artırılması yönünde olmuş, ekmeğin Türk Gıda Kodeksi Buğday Unu Tebliğinde yer alan tip 650 ve daha yüksek oranda kepek içeren ekmeklik buğday unlarından yapılması şartı getirilmiştir.

Buğdayın gereğinden fazla saflaştırılmasının başta diyabet, obezite ve kalp damar hastalıkları olmak üzere çok sayıda kronik hastalığın artışında rol oynadığı, ekmeğin tam buğday unundan tekniğine uygun olarak yapılmasının sağlık açısından yararlı olacağı konusunda tüm kesimlerin hem fikir olması, piyasanın da genel olarak Tebliğe yaklaşımlarının olumlu olmasına neden olmuştur. Tebliğde ekmeğin üretim, depolama, taşıma ve satış aşamalarında taşınması gereken kurallar da yer almıştır. Satış yerlerinde alının el değmesini engelleyecek şekilde ekmek dolabında ve tezgahında muhafaza etmesi ve satışın satıcının kontrolünde gerçekleşmesi, ayrıca satış sırasında, Gıda ile Temas Eden Madde ve Malzemeler Yönetmeliği'nde yer alan hükümlere uygun bir ambalaj malzemesine sarılması veya uygun bir ambalaj malzemesinin içine konularak tüketiciye sunulması koşulları getirilmiştir.

8. Tekirdağ'da Buğday

8.1. Tekirdağ'da Buğday Üretimi

Tablo 33: Marmara Bölgesi Buğday Ekiliş ve Hasat Başlama Tarihleri

İl	Ekiliş	Hasat
Tekirdağ	15 Ekim	25 Haziran
Edirne		
Kırklareli		
Bandırma		5 Temmuz

Kaynak: TMO Hububat Raporu, 2016

Tablo 34: Tekirdağ Buğday Üretim Miktarı

Ticaret Borsası	2014		2015		2016	
	Miktar (Ton)	Tutar (TL)	Miktar (Ton)	Tutar (TL)	Miktar (Ton)	Tutar (TL)
Çorlu	478.693	371.900.701	459.201	365.498.647	298.961	372.547.340
Malkara	204.150	156.715.293	213.554	155.331.711	245.947	225.078.128
Hayrabolu	91	91.404.077	120	202.269.702	127	217.153.703
Tekirdağ	792.110	592.131.863	917.829	673.169.052	810.630	681.612.540
Toplam	1.475.044	1.212.151.934	1.590.704	1.396.269.112	1.355.665	1.496.391.711
Türkiye	19.000.000	-	22.600.000	-	20.600.000	-
Tekirdağ İli Türkiye Oranı	7,8%	-	7,0%	-	6,58%	-

Kaynak: Tekirdağ ve İlçeleri Ticaret Borsaları Yıllık İşlem Bültenleri

Tablo 34'e göre Tekirdağ ili toplam buğday üretiminin Türkiye'ye katkısı giderek azalan bir seyir göstermektedir.

9. Tekirdağ'da Un

9.1. Tekirdağ'da Un Üretimi

Tekirdağ un ve unlu mamuller sektöründe 187 firmada kayıtlı 2485 çalışan bulunmaktadır. İldeki sektörün kapasite kullanım oranı %40 civarındadır. Türk hububat sektöründeki problemler Tekirdağ ili için de geçerlidir. İlin Marmara Bölgesi'ndeki konumu ve ulaşım imkanları (liman ve karayolu) sektörün öne çıkan avantajları arasında sayılabilir. Trakya Bölgesi hububat yönünden zengin bir bölge olmanın yanında hem İstanbul'a hem de Avrupa Birliği'ne olan yakınlığı ile öne çıkmaktadır. Hububat üretiminin mevsimsel özellikler göstermesi sebebiyle hem ürün arzında hem de ürün kalitesinde önemli değişiklikler yaşanmaktadır.

Tablo 35: Tekirdağ Un ve Un Mamulleri Sektörünün Genel Durumu

Sektör	Sektördeki Firma Sayısı	Daimi Çalışan Sayısı	Sektör Kapasite Kullanım Oranı	
			Kurulu Kapasite (Ton/Yıl)	Üretim Miktarı (Ton/Yıl)
Un ve Unlu Mamuller	187	2485	1.815.534	475.557

Kaynak: Tekirdağ Bilim Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2017

Tablo 36: Tekirdağ Un Üretim Miktarı

Ticaret Borsası	2014		2015		2016	
	Miktar (Ton)	Tutar (TL)	Miktar (Ton)	Tutar (TL)	Miktar (Ton)	Tutar (TL)
Çorlu	135.501	103.239.888	177.630	152.236.080	227.510	96.719.330
Malkara	13	569.171	39	1.782.373	3	739.709
Hayrabolu	388	16.986.367	524	23.949.820	79	23.343.106
Tekirdağ	256.778	309.952.334	298.093	399.564.176	261.439	440.058.723
Toplam	392.680	430.747.760	476.286	577.532.449	489.031	560.860.868
Türkiye	14.500.000	-	14.500.000	-	14.500.000	-
Tekirdağ İli Türkiye Oranı	2,7%	-	3,3%	-	3,4%	-

Kaynak: Tekirdağ ve İlçeleri Ticaret Borsaları Yıllık İşlem Bültenleri

Tablo 36'ya göre Tekirdağ ili toplam un üretiminin Türkiye'ye katkısı buğday üretiminin tersine giderek artan bir seyir göstermektedir.

10. Çerkezköy-Kapaklı ve Saray'da Un ve Unlu Mamuller Sektörü

Tablo 37: Çerkezköy Kapaklı ve Saray Un ve Unlu mamuller Sektörü Nace Kodu Bazında Firma Sayısı

Nace Kodu	Açıklama	Çerkezköy	Kapaklı	Saray	Toplam
10.62.02	Tahılların öğütülmesi ve un imalatı	-	-	4	4
10.71.01	Taze pastane ürünleri imalatı	3	2	1	6
10.71.02	Fırın ürünleri imalatı	21	15	3	39
10.73.03	Makarna, şehriye, kuskus ve benzeri mamullerin imalatı	1	-	-	1
Toplam					50

Kaynak: Çerkezköy Ticaret ve Sanayi Odası, 2017

11. Sonuç

Un ve ekmek en eski ve en temel besin maddelerinin başında gelse de, sektörün birçoğu kronik olmak üzere halen çözüm bekleyen birçok sorunu bulunmaktadır. İklimsel koşullar, fiyat dalgalanmaları, tarım işletmelerinin küçüklüğü, çok parçalı tarım arazileri, teknoloji kullanımının yetersizliği, sulanabilir alanların azlığı ve üretici örgütlenmesindeki eksiklikler hububat sektörünün önemli yapısal sorunları arasında yer almaktadır. Devlet desteklerinde yararlanılamaması, ekmek israfı, ekmeğin siyasi koz olarak kullanılması, belediye ekmek fiyatlarının neden olduğu haksız rekabet, sektörün çözüm bekleyen acil sorunları arasında yer almaktadır.

Ekmekçilik ve unlu mamuller sektöründe kaliteden çok, ucuz mal ve teçhizat teminine ağırlık verilerek maliyet düşürme yoluna gidilmektedir. Fakat kısa vadede çözüm olarak görünen bu yöntem, uzun vadede sektöre zarar vermektedir. Bu yöntemin tercih edilmesinin en önemli sebeplerinden biri ise sektörde yoğun olarak yaşanan haksız rekabet sorununun aşılabilmesidir.

Uygulanan yanlış politikalar, ruhsatsız faaliyetlerine devam eden işletmeler, ihtiyaç fazlası firma sayısının artmasına neden olmakta ve bu nedenle ortaya çıkan fırın enflasyonu; atıl kapasite, haksız rekabet, kalitesiz üretim ve ekmek üreten fırınlarda yetersiz denetimler gibi sorunları da beraberinde getirmektedir.

Genel veya bölgesel olarak piyasa giriş engellerinin bulunmadığı ekmekçilik ve unlu mamuller sektöründe mevcut kurulu kapasitenin genellikle piyasa talebine göre fazla olması dolayısıyla düşük kapasite kullanımı, üreticilerinin birbirleriyle yıpratıcı bir rekabete girmesine neden olmaktadır. Ekmek ve unlu mamuller üretimi oldukça hassas, yapılacak ufak hataların büyük kayıplara sebebiyet verebildiği, her gün aynı titizliği ve büyük bir fedakarlığı gerektiren zorlu bir iş koludur. Bununla birlikte düşük kar payı, yoğun rekabet, üretilen ekmeğin ve mamullerin günü gününe satılma zorunluluğu gibi sorunlar sektörün en önemli handikaplarıdır.

Üretimde kullanılan hammadde ve ekipman kadar, üretim sürecinde yer alan personel de son derece önemlidir. İzin yapılamaması, çalışmaya gece saatlerinde başlanması gibi nedenler sektörün çok cazip bir iş olarak görülmemesine yol açmakta, bu nedenle kalifiye çalışan bulmak gittikçe daha da zorlaşmaktadır. Diğer yandan her sektörde olduğu gibi ekmekçilik ve unlu mamuller sektöründe de eğitim görmüş kişilerin çalışması günümüzde kaçınılmaz bir durum arz etmektedir. Eğitim bu işletmelerin her düzeyindeki kişiler için gereklidir. Yetişmiş elemanların çalıştığı işletmelerde, hijyen ve kalitenin sağlanması daha kolay olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde benzer sektörlerde olduğu gibi ekmek ve unlu mamuller sektöründe çalışan kişilerin mutlaka çalıştığı sektörle ilgili eğitim alma zorunlulukları bulunmaktadır. Ülkemiz de ekmek ve fırın ürünleri sektörü sanayi oluşumundaki yerini tam olarak alamadığı için özellikle küçük işletmelerde eğitilmiş personel yetiştirilmesi ve istihdam edilmesi konusu da tam olarak amacına ulaşamamıştır. Ekmekçilik sektöründe, üretim tekniklerinin gelişmesi, talep edilen ekmek ve unlu mamul çeşitlerinin artması, yurt dışında üretilen çeşitlerin ülkemizde de üretilmeye başlanması, ürün çeşitliliği ve kalite konusunda rekabetin artacağına da bir göstergesidir. Bu nedenle artan rekabet ortamında ayakta kalabilmek için teknolojik gelişmelerin takibi ve uyulması gereken hijyenik kuralların uygulanması, ürün kalitesiyle rekabet edilebilmesi için oldukça önemlidir.

Un sektöründe olduğu gibi ekmekçilik ve unlu mamuller sektöründe atıl kapasite, haksız rekabet, kalitesiz üretimi önlemek için fırın sayısındaki enflasyonun en kısa sürede giderilmesi, kurulu işletmelerin ekonomik kapasitede çalışmalarına olanak sağlanması ve işyerlerinde çalışan eğitilmiş personele iş güvenliğinin sağlanarak fırın işçiliğinin kalifiye bir iş koluna dönüştürülmelidir.

Ekmekçilik ve unlu mamuller undan ve ekmekten anlayan kişilerin profesyonelce çalıştığı, hijyen ve kalite kurallarının önemsendiği bir sanayi sektörü olma yolunda kararlılıkla ilerlemelidir. Ekmekçilik sektöründeki planlama ve denetim eksikliğinin devam etmesi, mevcut sorunlara çözümler üretilmemesi ilerleyen günlerde çok daha pahalı, hijyenik olarak yetersiz, kalitesi düşük ürünlerin sofralarımızda boy göstermesine sebep olacaktır. Sektörde yaşanan sorunların sadece üreticiyi değil direkt tüketicileri de etkilediği unutulmamalıdır.

12. Kaynaklar

- T.C. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü, 2016 Yılı Hububat Raporu
- Un Sanayi Sektör Raporu, Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu, Eylül 2016
- Ekmek Bisküvi ve Makarna Sektörü İhtisas Dergisi
- Trade Map
- Tekirdağ Un ve Unlu Mamuller Sektörünün Rekabetçilik Analizi, Mart 2008
- Türkiye'deki Un Ve Unlu Mamul İşletmelerinin Pazarlama Yönetimleri Açısından İncelenmesi: Edirne İli Örneği, 3. Trakya Kalkınma Ve Girişimcilik Sempozyumu, 24 Ekim 2011